

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

д.е.н., проф. Лоханова Н.О.

(підпис)

“ ___ ” _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 071 Облік і оподаткування

(шифр та найменування спеціальності)

за освітньою програмою Облік і аудит

(назва освітньої програми)

на тему: «Доходи і витрати в системі обліку та оподаткування торговельних підприємств малого бізнесу (на прикладі ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»)»

(назва теми)

Виконавець:

студентка ФМОІТ 4 курс 2 група

Мурзакої Анастасія Петрівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Добрунік Тетяна Пилипівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ В СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ	6
1.1. Сутність та види доходів і витрат торговельних підприємств.....	6
1.2. Нормативне забезпечення облікової системи та оподаткування підприємств малого бізнесу.....	14
1.3. Особливості визнання доходів та витрат в системі обліку та оподаткування малого бізнесу	21
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ І ВИТРАТ В СИСТЕМІ ОБЛІКУ, ЗВІТНОСТІ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»	27
2.1. Характеристика торговельної діяльності ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС».....	27
2.2. Документування операцій з обліку доходів та витрат та їх узагальнення в облікових регістрах	34
2.3. Практичні аспекти бухгалтерського обліку доходів та витрат на підприємстві ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»	38
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ТА КОНТРОЛЬ ДОХОДІВ І ВИТРАТ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»	45
3.1. Методичні та практичні аспекти аналізу доходів та витрат на підприємствах малого бізнесу.....	45
3.2. Методичні аспекти контролю доходів та витрат у сфері малого бізнесу.....	54
3.3. Напрямки удосконалення обліку, контролю та аналізу доходів та витрат на підприємствах малого бізнесу.....	59
ВИСНОВКИ	68
Список використаних джерел	73
Додатки	79

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Конкуренто-орієнтована діяльність торговельних підприємств потребує змін підходів як до завдань бізнесу, так і до формування методичних засад обліку доходів та витрат торговельних підприємств малого бізнесу. В умовах сьогодення розвиток малого бізнесу має стати стратегічним пріоритетом для України при розробленні та впровадженні державної економічної та податкової політики. В Україні малий та середній бізнес переживає вкрай складні часи, зумовлені як поглибленням системних проблем, характерних для даного сектору, так і виникненням нових загроз, викликаних повномасштабною воєнною агресією проти нашої держави. Забезпечення стабільного розвитку суб'єктів малого бізнесу у сфері торгівлі, а у перспективі й зростання рівня їх конкурентоспроможності залежить від оптимального співвідношення отриманих доходів та понесених витрат при зростанні товарообороту та підвищення споживчих властивостей товарних цінностей. Всі суб'єкти господарювання незалежно від галузевої приналежності та видів діяльності, територіального розміщення, розміру та системи оподаткування прагнуть нарощувати обсяги отриманого доходу та оптимізувати понесені витрати. Дохід, наряду з витратами підприємства, є тим чинником, що забезпечує формування прибутку. Він є тим базовим фактором який враховується не тільки при визначенні фінансової стійкості підприємства, інвестиційної привабливості, а і при виборі системи оподаткування, визначенні загальних засад адміністрування податків, формування рівня державної підтримки, формування складу звітності тощо. Зважаючи на вище зазначені чинники питання обліку та контролю доходів і витрат суб'єктів малого бізнесу є актуальними в умовах сьогодення.

Окремі питання теорії та методики бухгалтерського обліку, контролю та системи звітності і оподаткування малого бізнесу взагалі та, зокрема, доходів та витрат торговельної діяльності у сфері малого бізнесу, знайшли відображення у працях таких вітчизняних та професійних практиків-дослідників як Банера Н.П.,

Безверхий К. В., Блонська В.І., Гелей Л.О., Гевлич Л.Л., Григоренко О.С., Губіна І., Добрунік Т.П., Довбуш А.В., Белозерцев В. С., Вовк В.М., Гринько І. С., Камінська Т., Кирдей Ю.О., Ковова І. С., Корж А., Кубіній Н.Ю., Левицька С. О., Лугівська О.П., Медвідь Л.Г., Овчарова Н.В, Стрілець В.Ю., Турчина С.Г., Ратинський В., Травін В. В., Чернікова І.Б., Шмигель О.Є., Юрченко О. А., Яворська Т.І. та ін. Проте, облікове забезпечення розвитку малого бізнесу, а особливо в частині формування їх доходів та витрат, залишається актуальним та потребує додаткового дослідження у період невизначеності та трансформаційних змін у торговельній сфері.

Мета і завдання дослідження. Метою написання кваліфікаційної роботи бакалавра є дослідження та обґрунтування теоретико-практичних аспектів формування доходів та витрат в системі обліку та оподаткування торговельних підприємств малого бізнесу та визначення напрямів їх удосконалення.

Задля досягнення поставленої мети при написанні кваліфікаційної роботи були вирішені наступні завдання:

- визначити сутність та види доходів і витрат в обліковій системі торговельних підприємств у сфері малого бізнесу;
- нормативне забезпечення облікової системи та оподаткування підприємств малого бізнесу;
- виокремити особливості визнання доходів та витрат в системі обліку та оподаткування малого бізнесу
- охарактеризувати спеціалізацію торговельного підприємства ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» та визначити основні показники його діяльності та фінансової стійкості;
- дослідити документування операцій з обліку доходів та витрат та їх узагальнення в облікових регістрах;
- вивчити практичні аспекти бухгалтерського обліку доходів та витрат на підприємстві ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»;
- навести методичні та практичні аспекти аналізу доходів та витрат на підприємстві як суб'єкта малого бізнесу;

– визначити організаційно-практичні аспекти здійснення контролю доходів та витрат у сфері малого бізнесу

– обґрунтувати напрямки удосконалення обліку, контролю та аналізу доходів та витрат на підприємствах малого бізнесу

Об’єктом дослідження є процес організації формування доходів та витрат в системі обліку, контролю та оподаткування підприємства малого бізнесу ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС». **Предметом дослідження** є теоретико-методичні та практичні аспекти формування доходів та витрат в системі обліку, контролю та оподаткування підприємства малого бізнесу

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та завдань були використані такі методи дослідження: загальнонаукові методи, засновані на системному підході щодо розкриття питань теорії, методики й організації обліку і контролю доходів та витрат торговельних підприємств малого бізнесу . В процесі написання роботи використовувалися такі методи дослідження, як: абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формулювання висновків при з’ясуванні проблем і напрямків удосконалення обліку і контролю доходів та витрат), монографічний (дослідження сутнісної характеристики доходів та витрат торговельних підприємств, особливостей їх формування та відображення в системі обліку та оподаткування на підприємствах малого бізнесу), економічні та статистичні методи (при дослідженні динаміки отриманих доходів та витрат підприємств торговельної сфери), СVP-аналіз – при визначенні рівня беззбитковості та запасу фінансової міцності підприємства

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти, що регламентують функціонування, оподаткування та організацію обліку і звітності підприємств малого бізнесу, а також формування доходів та витрат від здійснення торговельних операцій, наукові праці провідних вчених з проблемки доходів та витрат та їх узагальнення в системі обліку та оподаткування у малому підприємстві, практичні матеріали підприємства ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС», а саме установчі документи, облікова політика та первинні документи з оформлення товарних операцій, фінансова звітність підприємства.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ В СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ

1.1. Сутність та види доходів і витрат торговельних підприємств

На думку Яворської Т.А. «загальне значення доходу підприємства – гроші або матеріальні цінності, отримані від виробничої, комерційної, посередницької чи іншої діяльності (виторг)» [52]. Автор зауважує, що дохід підприємства спирається на два базових підходи визначення його сутності, а саме – витратний та ринковий, саме ці базові підходи також визначають й конкурентні переваги підприємств та його спроможність протистояти викликам зовнішнього середовища. Адже коли фірма отримує більший дохід при оптимальних витратах, формуються конкурентні переваги за витратами. А якщо продукт, який реалізується май вищу якість, то його ринкова конкурентоспроможність теж буде більш високою порівняно із аналогічними товарами на ринку, що забезпечить отримання більш високого доходу.

Враховуючи вплив викликів зовнішнього середовища, Блонська В.І. дає таке визначення доходу: «дохід підприємства - це надходження, одержані внаслідок його господарської діяльності за певний період часу у вигляді конкретних економічних вигод, отриманих внаслідок використання у господарському процесі залучених для цього економічних ресурсів в умовах прийняттого рівня підприємницького ризику» [7, с. 117]

Серед найбільш визнаних сучасних теорій, що ґрунтуються на цих підходах і певною мірою інтегрують їх, зазначає наступні теорії :

1. Факторна теорія доходу – розглядає дохід підприємства як результат корисного використання певних видів економічних ресурсів або факторів виробництва;

2. Компенсаторна теорія доходу (або теорія підприємницького доходу) – розглядає дохід як плату (компенсацію) підприємцю за здійснення підприємницької діяльності та ризик;

3. Інноваційна теорія доходу – розглядає певний вид додаткового доходу, сформованого підприємством (понад нормальний його рівень), коли воно впроваджує більш ефективні технологічні, організаційні та інноваційні технології, що істотно підвищують продуктивність праці;

4. Теорія монопольного доходу – пояснює ті випадки, коли більш високий (додатковий) дохід є наслідком недостатньої конкуренції і навіть монопольного становища підприємства на певних сегментах ринку. Зазначені теорії доходу не тільки не заперечують одна одну, а навіть частково збігаються. Кожна з них розкриває якийсь один бік складного процесу визначення сутності доходу підприємства і несе інформацію про об'єктивні механізми його формування.

Розширені сучасні концепти сутності доходу, що дозволило обґрунтувати доцільність аналітичних підходів до аналізу доходу в залежності від погляду на дохід:

✓ в контексті ретроспективи діяльності підприємства дохід – це результат використання накопичених та залучених у господарську діяльність ресурсів;

✓ з позиції поточного управління дохід – сума вигоди, яка дозволяє оцінити позицію підприємства в існуючих умовах господарювання;

✓ зі стратегічних позицій дохід – це фінансово-економічна платформа, заряд потенціалу формування можливих майбутніх конкурентних переваг.

Одним із головних та вирішальних управлінських об'єктів, який надає конкурентні переваги суб'єктам господарювання, є витрати підприємства.

В якості головної конкурентної переваги група дослідників на чолі із Козаченко Г.В. визнають термін «затрати». Як і більшість науковців України, вони вважають зазначену категорію основою ціноутворення, результатом якої буде безпосередній вплив на прибуток. Автори констатують, що «затрати суб'єкта господарювання пропонується розглядати як вартісний вираз обміну і трансформації ресурсів підприємства, а також їхнього невідшкодованого виходу за межі підприємства» [21, с. 9]. У той же час, розглядаючи процес управління затратами, дослідники зауважують на виникненні терміну «витрати»,

характеризуючи його як «неминулі затрати підприємства, які сформувалися раніше й перетворилися на минулі в цьому звітному періоді» [21, с. 14].

Матеріальні, трудові та фінансові ресурси, які залучені та використовуються у діяльності підприємств залишаються завжди у полі теоретичного дослідження, адже результативність господарських процесів багато в чому залежить від їх економічно-обґрунтованого споживання з урахуванням галузевої специфіки та сучасних умов господарювання. Витрати, як загальноекономічна категорія, характеризуються використанням ресурсів і сил природи під час ведення господарської діяльності. Визнання витрат із позиції економічної теорії супроводжується фактом вибуття коштів або витрачання ресурсів незалежно від дати виникнення зобов'язань.

У загальному визначенні з точки зору облікового підходу під витратами розуміють зменшення економічних вигід унаслідок вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками).

За характером виникнення витрати торговельного підприємства прийнято розподіляти на два основні види: поточні витрати та довготривалі витрати.

Довготривалі витрати передбачають їх виникнення у вирішенні стратегічних завдань підприємства на перспективу таких як витрати на придбання нових торговельних або складських приміщень, придбання автотранспортних засобів для здійснення логістичної діяльності, модернізацію діючого торговельного обладнання та інших інвестиційних вкладень у перспективний розвиток підприємства.

Поточні витрати торговельних підприємств виникають у разі вирішення оперативних завдань розвитку та забезпечення його поточної фінансово-господарської діяльності.

Поточні витрати прийнято називати витратами обігу торговельного підприємства.

Як зазначають Лугівська О.П. та Лугівська Л.А., «витрати обігу – це виражені в грошовій формі витрати живої та уречевленої праці доведення товару від виробника до споживача, перетворення виробничого асортименту в торговельний, організація процесу купівлі-продажу і споживання, задоволення попиту споживачів» [24, с.55].

За економічним змістом не всі витрати торговельного підприємства включаються у витрати обігу. При цьому необхідно зазначити, що в торгівлі, як і в будь-якому виді бізнесу, є свій перелік витрат, який не є уніфікованим, і може змінюватись залежно від того, реалізацію яких товарів здійснює підприємство. Витрати торговельних підприємств розподіляються на витрати обігу та витрати, які супроводжують основну діяльність і не відносяться до витрат обігу.

Щодо основної діяльності, то витрати представлені сформованою собівартістю придбаних товарів, управлінським та збутовими витратами, які формуються у розрізі економічних елементів, а також іншими операційними витратами (рис. 1.1).

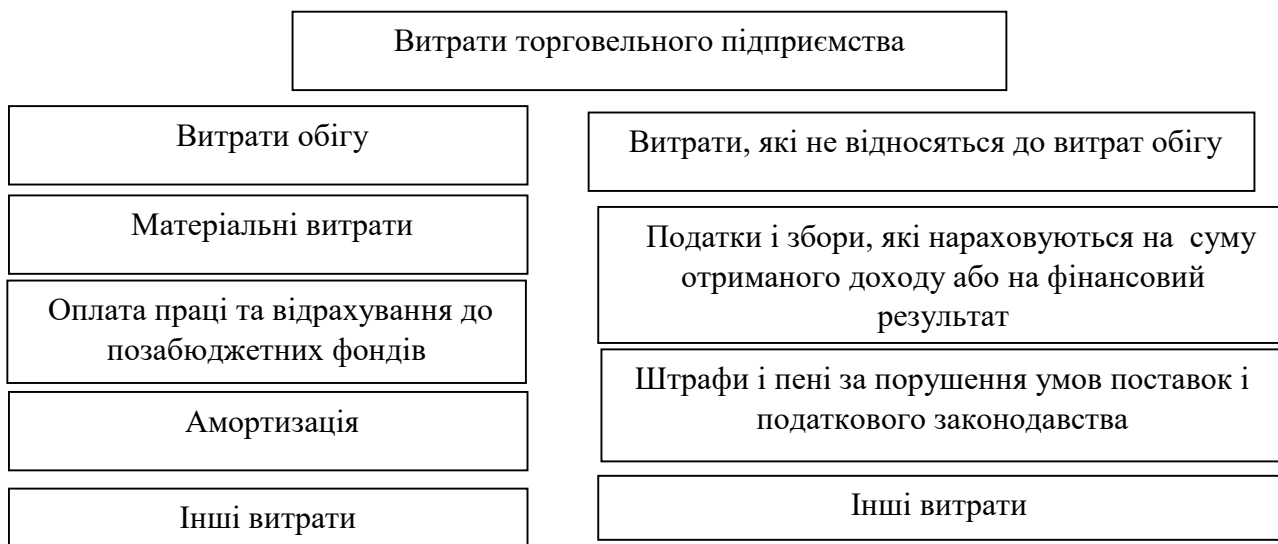

Рис. 1.1. Види витрат торговельних підприємств

Витрати обігу, як видно з рис. задля формування інформації в обліковій системі торговельних підприємств також поділяються у розрізі загальноприйнятих економічних елементів. Тобто в окрему групу виділяються

матеріальні витрати – це можуть бути витрати пакувальних матеріалів, витрати паливно-мастильних матеріалів, МШП та ін. Також виокремлюються витрати на оплату праці працівників торговельних підприємств – це можуть бути оплата праці адміністративного персоналу, робітників, як зайняті реалізацією товарів або залучені до транспортного експедирування товарів. Також, звичайно до витрат обігу відноситься сума нарахованої амортизації торговельних приміщень та торговельного обладнання, автотранспортних засобів.

Витрати обігу умовно підрозділяються на дві групи: чисті та додаткові. Чисті витрати – це витрати на організацію процесу купівлі-продажу, утримання управлінського персоналу, облік і звітність підприємства. Додаткові витрати зумовлені продовженням процесу виробництва в торгівлі (фасування, упакування, маркування), перетворенням виробничого асортименту в торговельний.

Поряд із показником витрат обігу в економіці використовується показник витрат споживання, вони пов'язані між собою. Витрати споживання являють собою витрати на знаходження товару, його закупівлю, доставку, підготовку до споживання.

В торгівельній діяльності в окрему групу витрат прийнято виділяти логістичні (транспортні) витрати, облік яких має бути спрямований на формування інформаційно-аналітичного забезпечення для ефективного управління такими витратами з метою їх оптимізації та забезпечення ефективного розвитку підприємств торговельної сфери.

Специфіка торговельної діяльності суб'єктів малого бізнесу зумовлює різновиди витрат діяльності. Внаслідок світових тенденцій та сучасної економічної кризи зростають проблеми переміщення матеріальних потоків, що спонукає гуртові торговельні підприємства дооптимізувати логістичні витрати, які супроводжують рух та зберігання товарних запасів від вибору постачальника і до збуту та післяпродажного обслуговування споживачів.

В оптових торговельних підприємствах у загальній системі формування витрат підприємницької діяльності особливе значення належить логістичним витратам.

Як зазначають Медвідь Л.Г., Воронко Р.М., Редченко К.І., «в умовах господарської практики вітчизняних торговельних підприємств логістичними витратами є витрати окремих фаз, процесів, логістичних операцій та їх структурних підрозділів. Логістичні витрати займають значну частку у загальних витратах гуртових торговельних підприємств, тобто витратах операційної діяльності, яка постійно зростає» [25, с. 36].

Як окремий вид серед логістичних витрат виділяють транспортні витрати. Овчарова Н.В. та Кравченко О.В. трактують транспортні витрати торговельного підприємства як «сукупність витрат на утримання підрозділів торговельного підприємства, призначених для технічного обслуговування, вантажно-розвантажувальних робіт та перевезення запасів при їх надходженні та використанні» [34, с. 161].

Ураховуючи, що логістичні витрати за товарними операціями виникають як при придбанні, так і при реалізації товарів, то для потреб облікової системи вони виокремлюються у дві групи залежно від процесу постачання або процесу реалізації:

– транспортно-заготівельні витрати – витрати, пов'язані з доставкою товарних запасів від постачальників до складського приміщення торговельного підприємства;

– транспортні витрати, які виникають при збуті товарів, – витрати на транспортування товару від виробника до продавця – суб'єкта торгівлі або кінцевого споживача при їх реалізації.

Важливим для облікової системи торговельних підприємств є розмежування витрат на окремі класифікаційні групи у контексті формування управлінської інформаційної системи, яка формалізується у площині управлінського обліку. Розподілення понесених витрат та отриманих доходів у контексті управлінського обліку має визначальне значення для прийняття

управлінських рішень щодо корегування маржинальної складової підприємства та його запасу фінансової міцності.

Досить ґрунтовно з точки зору управлінського підходу види доходів підприємницької діяльності визначено Яворською Т.А, яка виділяє такі класифікаційні ознаки: для прогнозування та планування, для прийняття управлінських рішень, для контролю. Слід зазначити, що наведені класифікації можуть бути застосовані також і до підприємницьких витрат. Розглянемо види підприємницьких доходів і витрат відповідно до наведених класифікаційних ознак (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Управлінський підхід класифікації доходів та витрат підприємницької діяльності

Напрямок використання	Класифікаційна ознака	Вид доходів та витрат
1	2	3
Для прогнозування і планування	За можливістю планування	Планові – доходи та витрати, які можуть бути отримані (понесені) у результаті планування (бюджетування), позапланові
	За впливом інфляційних процесів	З високим, середнім та низьким ризиком знецінення вартості – в залежності від зміни курсу НБУ та рівня інфляції
Для прийняття управлінських рішень	За впливом управлінських рішень	Релевантні – ті доходи і витрати, які залежать від прийняття управлінських рішень, нерелевантні – доходи і витрати, що не залежать від прийняття рішень
	За можливістю вибору	Альтернативні – доходи і витрати, які можуть бути отримані у результаті диверсифікації діяльності, імперативні
	За ступенем регулювання	Контрольовані – доходи і витрати, що підпадають під контроль операцій управлінським персоналом, неконтрольовані
	За ступенем ризику отримання	Із суттєвим ризиком, з низьким ризиком
Для контролю	За центрами відповідальності	За центрами прибутку, за центрами доходу, за центрами витрат

Джерело: доповнено автором за даними [52, с. 105]

З точки зору відображення в обліку та фінансовій звітності підприємств витрати та доходи суб'єктів господарювання будь-якої галузі економіки, у тому

числі й торговельної, розмежовуються за видами діяльності: операційною (основною та іншою операційною), фінансовою та інвестиційною (рис 1.2).

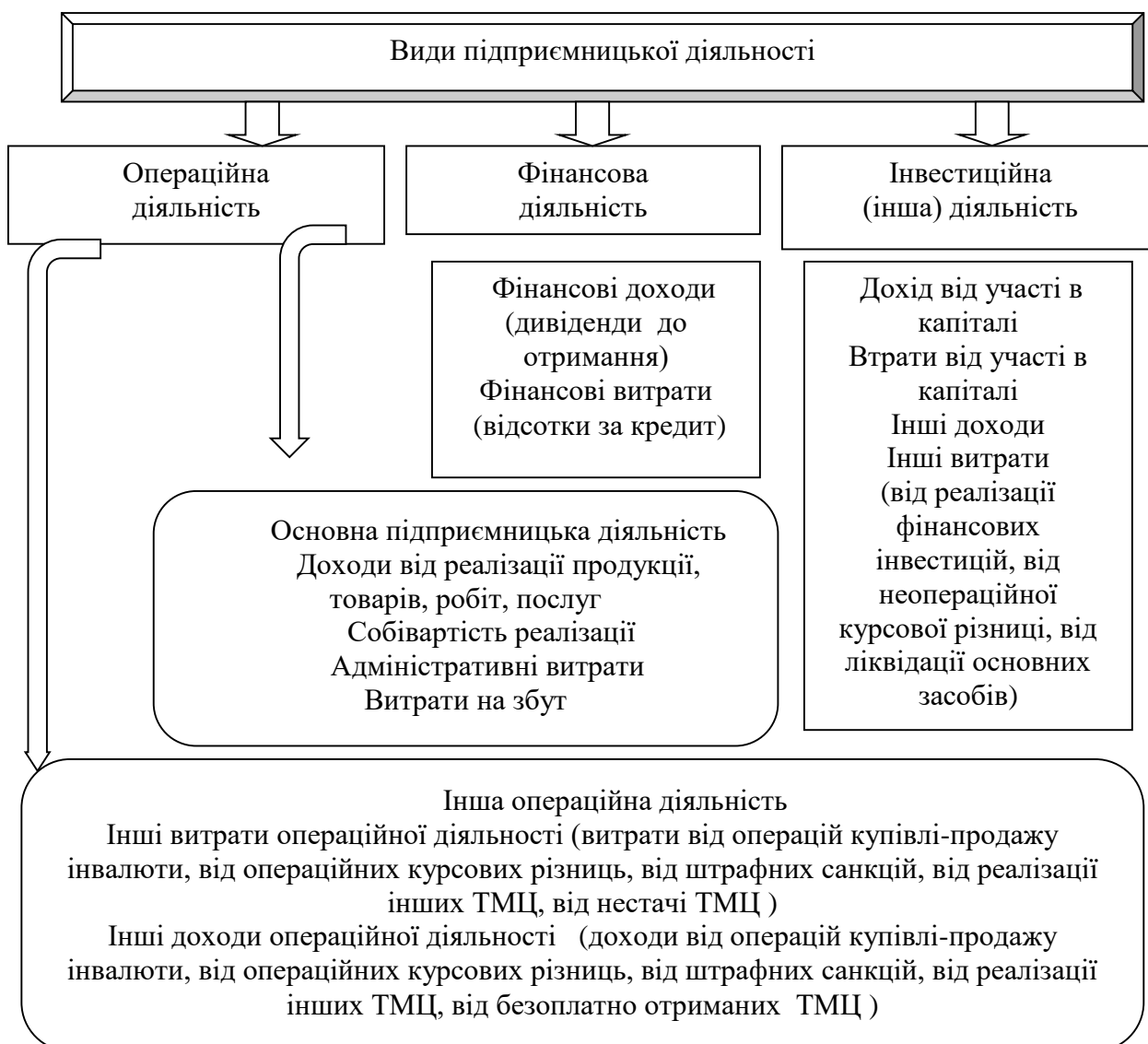

Рис. 1.2. Види доходів та витрат за видами діяльності

Джерело: складено за даними [30]

Доходи і витрати, які виникають при здійсненні товарних операцій та інших видів діяльності торговельних підприємств є ключовими факторами їх розвитку та основними складовими фінансового результату та ефективності господарювання. Отже, отримані доходи та понесені витрати суб'єктами малого бізнесу торговельної сфери мають широку різновекторність, яке спрямовано на формування облікової та управлінської інформаційної системи.

1.2. Нормативне забезпечення облікової системи та оподаткування підприємств малого бізнесу

Діяльність суб'єктів малого бізнесу, які представлені юридичними особами та фізичними особами-підприємцями, в системі обліку та оподаткування регламентована наступними основними нормативно-правовими документами України (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Нормативні документи, що регулюють діяльність та організацію бухгалтерського обліку у малому бізнесі

Вид нормативного документа	Призначення
1	2
Господарський Кодекс України (ГКУ)	Визначає види суб'єктів господарської діяльності та критерії їх віднесення до великого, середнього та малого підприємництва
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Визначає критерії підприємств великого, середнього, малого та мікро підприємництва з метою організації ведення обліку та складання фінансової звітності
Податковий Кодекс України (ПКУ)	регламентує загальні принципи оподаткування СПД, альтернативність загальної та спрощеної системи оподаткування та основні вимоги до вибору та застосування системи оподаткування суб'єктів малого бізнесу
НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність»	Регламентує основні принципи формування фінансової звітності підприємствами малого бізнесу та мікропідприємствами. Визначає склад фінансового звіту СПД (або фінансовий звіт за формою 1-м та 2-м, або спрощений фінансовий звіт за формою 1-мс, 2- мс)

Джерело: складено автором за даними [30; 38; 39]

При організації діяльності суб'єкт малого бізнесу, передусім, обирає систему оподаткування. Відповідно до податкового кодексу України для суб'єктів малого бізнесу, які представлені юридичними особами та фізичними особами – підприємцями (далі – ФОП), передбачено загальну та спрощену систему оподаткування. Загальна система оподаткування для юридичних осіб – суб'єктів малого бізнесу передбачає сплату податку на прибуток за ставкою 18%

із одночасною сплатою інших податків та зборів, передбачених Податковим кодексом України, серед яких першочерговими є податки на фонд оплати праці нацманних працівників – ПДФО (18%), військовий збір (1,5%) та ЄСВ (22%).

Як альтернативність загальній системі оподаткування, представники малого бізнесу мають можливість обрати спрощену систему оподаткування зі сплатою єдиного податку, яка передбачає поділ платників на чотири групи, має обмеження щодо видів діяльності, рівня отриманого доходу, кількості нацманних працівників (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Спрощена система оподаткування для малого бізнесу в Україні
станом на початок 2023 року

Критерій	Групи платників			
	1 група тільки ФОП	2 група тільки ФОП	3 група ФОП і юрособи	4 група фермери (ФОП) і юридичні особи
обмежена максимальна сума доходу	до 167 МЗП* у 2023 р. – 1,1189 млн грн	до 834 МЗП* у 2023 р. – 5,5878 млн грн	до 1167 МЗП* у 2023 р. – 7,8189 млн грн	не обмежено Для юридичних осіб обмеженням є дотримання частки 75% товарів сільськогосподар- ського виробни- цтва у загальній сумі отриманого доходу
Кількість працівників	Працюють бех найманих осіб	Працюють без найманих осіб або кількість осіб не повинна перевищувати 10 осіб	Працюють без найманих осіб або кількість осіб не обмежена	Для фермерів існує заборона на найманих працівників
Ставки єдиного податку	не більше 10% прожиткового мінімуму на працевдатну особу (у 2023р. – 248,10 грн)	не більше 20% МЗП* (у 2023р. – 1300,00 грн)	3% доходу для платників ПДВ; 5% доходу для неплатників ПДВ 2% доходу – на період воєнного стану	Ставки від 0,19% до 6,33 в залежності від виду с.-г. угдів та площі водних земель
МЗП* - розмір мінімальної заробітної плати, встановлений на 01.01.податкового року				

Джерело: складено автором за даними [15, с. 237; 38]

Суб'єкти малого підприємництва можуть самостійно визначити та обрати найбільш сприятливий спосіб з-поміж двох варіантів 3-ої групи спрощеної системи – ставку 5 % від річного доходу (виручки), або ставку 3% від річного доходу (виручки) за умови реєстрації і сплати ПДВ.

Застосування альтернативних систем оподаткування має свої переваги та недоліки (рис.)

Рис. 1.3. Переваги та недоліки застосування альтернативних систем оподаткування підприємств малого бізнесу.

Джерело: складено за даними [17, с. 164]

Зважаючи на фіскальну вагомість єдиного податку для місцевих бюджетів, головною новацією стало введення з 1 квітня 2022 року та до

припинення дії воєнного / надзвичайного стану спеціального режиму спрощеної системи оподаткування – надання можливості фізичним особам-підприємцям і юридичним особам справляння єдиного податку 3 групи за зниженою ставкою податку в розмірі 2% від обороту. Для підприємницьких структур доцільно спрогнозувати вигоди та ризики перебування на особливому режимі спрощеної системи оподаткування, адже не всім така система може підійти в економічному плані. По суті єдиний податок за ставкою 2% – це є тимчасовий режим оподаткування, тому, коли дія воєнного/надзвичайного стану в Україні закінчиться, то підприємство автоматично з першого числа місяця наступного за місяцем закінчення дії воєнного стану повернеться до свого старого режиму оподаткування. Основні вигоди від застосування особливої спрощеної системи оподаткування: це доволі низька ставка єдиного податку, відсутність обмеження щодо кількості працівників та обсягу отриманого доходу. Проте, даний режим оподаткування не завжди може бути сприятливим для суб'єктів малого бізнесу.

У Законі «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» наведено критерії малого та мікро підприємництва, відповідно до яких дані підприємства мають право на формування та подання спрощеної фінансової звітності, основні вимоги до якої регламентовано Н(П)СБО 25 «Спрощена фінансова звітність».

Сума отриманого чистого доходу від реалізації продукції (товарів робіт, послуг) має бути достовірно визнана та сформована у системі обліку, оскільки цей показник є одним з критеріїв віднесення до суб'єктів малого підприємництва.

Відповідно до нормативних документів фахівцями наведено, що мікропідприємствами зараз є підприємства, показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, відповідають щонайменше двом із таких критеріїв:

– балансова вартість активів – до 350 тисяч євро (у 2022 році це 11 893 000 грн) включно;

- чистий дохід від реалізації продукції(товарів, робіт, послуг) – до 700 тисяч євро (у 2022 році це 23 786 000,00 грн) включно

- середня кількість працівників – до 10 осіб включно

Малими є підприємства, які не відповідають критеріям для мікропідприємств та показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, відповідають щонайменше двом із таких критеріїв:

- балансова вартість активів – до 4 мільйонів євро (у 2022 році це 135,92 млн грн) включно;

- чистий дохід від реалізації продукції(товарів, робіт, послуг) – до 8 мільйонів євро (у 2022 році це 271,84 млн грн) включно;

- середня кількість працівників – до 50 осіб включно.

Суб'єкти малого підприємництва – юридичні особи ведуть облік і складають фінансову звітність на загальних підставах відповідно до Закону № 996, проте дані підприємства мають право на формування показників фінансової звітності відповідно до НП(С)БО 25, а саме

- фінансову звітність малого підприємства у складі форми 1-м та 2-м подають суб'єкти, які відповідають критеріям малого підприємництва (крім тих, яким відповідно до податкового законодавства надано дозвіл на ведення спрощеного обліку доходів та витрат);

- фінансову звітність мікро- підприємництва у складі форми 1-мс та 2-мс подають суб'єкти, які відповідають критеріям мікро-підприємництва(яким відповідно до податкового законодавства надано дозвіл на ведення спрощеного обліку доходів та витрат);

Для забезпечення ведення обліку, у тому числі, отриманих доходів та понесених витрат, суб'єкти малого бізнесу повинні обрати форму бухгалтерського обліку – сукупність облікових регістрів, що використовуються для систематизації облікової інформації. Стосовно форм бухгалтерського обліку, на сьогодні діють три нормативні документи, які регулюють порядок застосування регістрів бухгалтерського обліку (табл. 1.4). При цьому ведуть

облік та складають звітність тільки юридичні особи – суб'єкти малого бізнесу. Фізичні особи взагалі не ведуть облік у форматі застосування подвійного запису. Для них передбачено зовсім інші форми систематизації своїх доходів та витрат.

Таблиця 1.4

Нормативні документи щодо форм бухгалтерського обліку для підприємств малого бізнесу

№ з/п	назва нормативного документу	призначення документу	форма обліку
1	2	3	4
1	Методичні рекомендації від 29.12.2000 р. № 356	для підприємств і організацій (крім банків і бюджетних установ), їх філій, відділень, представництв незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності	Журнально-ордерна
2	Методичні рекомендації із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами, затверджені наказом МФУ від 25.06.2003 р. № 422	для юридичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності (крім банків) з ознаками малих підприємств, а також юридичними особами (крім бюджетних установ), що не займаються підприємницькою (комерційною) діяльністю	Проста, спрощена
3	Методичні рекомендації із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами, затверджені наказом МФУ від 15 червня 2011 р. № 720	для суб'єктів малого підприємництва - юридичних осіб, які мають право ведення спрощеного обліку доходів і витрат, та не зареєстровані платниками податку на додану вартість	Спрощена без застосування подвійного запису

Джерело: складено за даними [27 28 29]

Для систематизації облікової інформації СМП можуть використовувати

- загальний План рахунків відповідно до Наказу міністерства фінансів України № 291, використовуючи одночасно рахунки 8 і 9 класу або рахунки тільки 9 класу
- Спрощений План рахунків, затверджений Наказом міністерства фінансів України № 186.

Відповідно до обраного формату Плану рахунків суб'єкти малого підприємництва можуть обирати альтернативні форму обліку з сукупністю реєстрів аналітичного та синтетичного обліку (табл. 1.5). Такий вибір є на розсуд

керівника підприємства та затверджується обліковою політикою. Але, враховуючи використання автоматизованих систем обліку, більшість малих підприємств застосовують звичайну журнально-ордерну форму.

Таблиця 1.5

Організація обліку та звітності підприємств малого бізнесу

загальна система оподаткування	Спрощена система оподаткування		
	Варіант 1	Варіант 2	
1	2	3	
Застосування Плану рахунків			
Загальний план рахунків, затверджений наказом МФУ № 291	Спрощений План рахунків, затверджений наказом МФУ № 186	Спрощений План рахунків, затверджений наказом МФУ № 186	
Застосування обліковий регістрів			
Журнальна форма обліку відповідно до Методичних рекомендацій № 356	Облікові регістри, передбачені Наказом МФУ № 422		Облікові регістри, передбачені Наказом МФУ № 720 : Журнали 1-мс, 2-мс 3-мс, 4-мс, Відомості 1.1-мс, 1.2-мс, 2.1- мс, 2.2-мс, 4.1-мс
	Проста	Спрощена	
	Журнал Реєстрації господарських операцій; Відомість 3-м	Відомості 1-м,2-м, 3-м, 4-м, 5-м; Оборотно-сальдова відомість	
Фінансова звітність			
Згідно з НП(С)БО №1 та іншими законодавчими актами: форма 1 «Звіт про фінансовий стан», форма 2 «Звіт про фінансові результати», форма 3 «Звіт про рух грошових коштів», форма 4 «Звіт про власний капітал», форма 5 «Примітки до річної фінансової звітності»	Згідно з НП(С)БО 25 – складання Фінансового звіту, що включає Звіт про фінансовий стан (форма № 1-м) і Звіт про фінансові результати (форма № 2-м)	Згідно НП(С)БО 25 складання Спрощеного фінансового звіту, що включає Звіт про фінансовий стан (форма №1-мс) і Звіт про фінансові результати (форма № 2-мс).	

Джерело: складено за даними [27; 28; 29]

Таким чином, критеріальна відповідність малому підприємництву дає можливість вибору альтернативних форм обліку підприємницької діяльності та формування доходів і витрат у процесі її здійснення. Суб'єкти торговельної діяльності у більшій мірі належать саме до малого бізнесу, що надає їм право вибору застосування альтернативної системи оподаткування.

1.3. Особливості визнання доходів та витрат в системі обліку та оподаткування малого бізнесу

Особливості та принципи визнання доходів, витрат та їх систематизації у фінансовій звітності підприємств малого бізнесу у системі національного обліку та формування показників фінансової звітності регламентовано діючим Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність підприємств» а також такими стандартами обліку як НП(С)БО 15 «Дохід», НП(С)БО 16 «Витрати», НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність»

Задля систематизації в обліковій системі доходи і витрати відображуються за принципом відповідності та нарахування, тобто доходи мають бути відображені поряд із відображенням витрат.

Значимість цього загальноприйнятого принципу нарахування та відповідності доходів і витрат полягає у їх визнанні у фінансовій звітності та економічному обґрунтуванні сум отриманих доходів і понесених витрат, які приймають участь у формуванні фінансового результату звітного періоду в органічній взаємозалежності операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Співвідношення доходів і витрат передбачає, що витрати повинні бути відображені в бухгалтерському обліку за той же період, що і дохід, для отримання кого вони були здійснені.

З метою визначення фінансового результату в системі бухгалтерського обліку малі підприємства послідовно закривають рахунки обліку доходів і витрат зі списанням на рахунок з обліку фінансового результату.

Отримані доходи та понесені витрати, які систематизовано на рахунках обліку надалі відображуються у формах фінансової звітності, які передбачені для підприємств малого бізнесу та суб'єктів мікропідприємництва. У звіті про фінансові результати наводяться скорочені показники доходів та витрат. Так, отримані доходи від фінансової та інвестиційної діяльності взагалі не мають окремих статей та відображуються у складі інших доходів.

Загальний алгоритм відображення доходів та витрат у фінансовій звітності малих підприємств наведено на рис. 1.4.

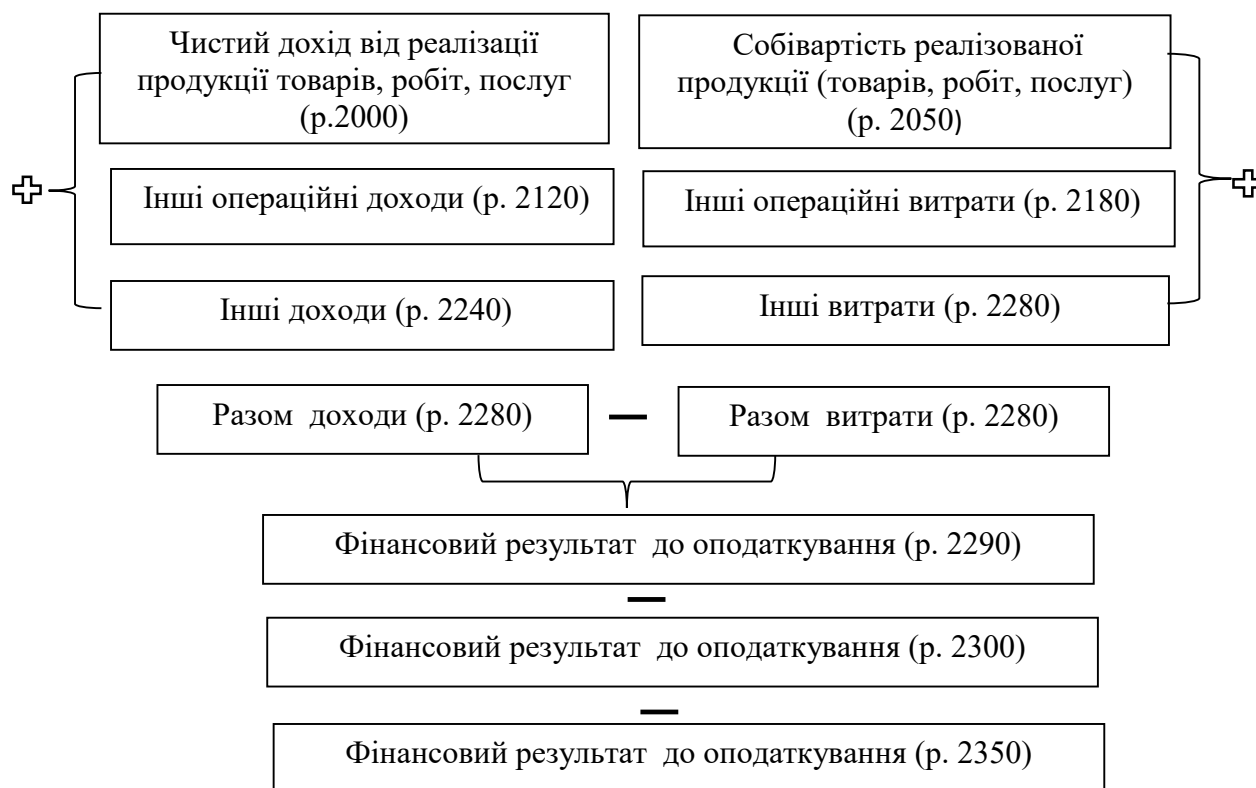

Рис. 1.4. Порядок визначення фінансових результатів підприємствами малого бізнесу за умови застосування норм НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність»

Джерело: складено за даними [30]

У фінансову звітність попадають тільки ті доходи та витрати, які визнані та оцінені за правилами бухгалтерського обліку, регламентованими відповідними стандартами.

Відповідно до облікової регламентації, наданої у НП(С)БО 15 «Дохід», дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, інших активів) визнається в разі наявності всіх наведених нижче умов:

- покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив);

- підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією (товарами, іншими активами);
- сума доходу (виручка) може бути достовірно визначена;
- є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод підприємства, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені.

Представимо інформацію з визначенням моменту виникнення доходів та витрат на різних системах оподаткування (рис. 1.5).

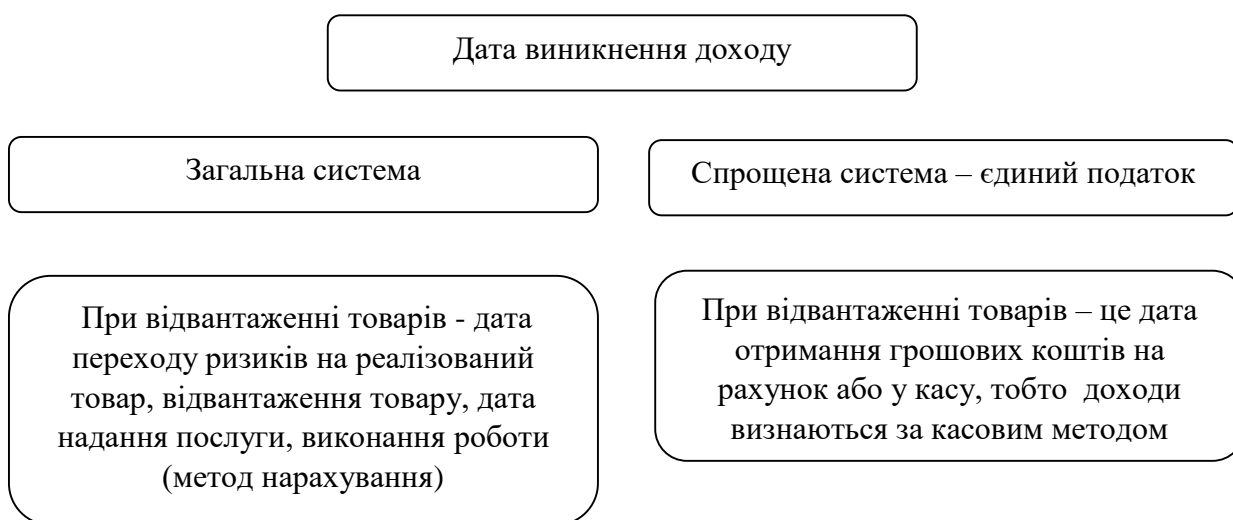

Рис. 1.5. Дата визнання доходу при застосуванні альтернативних систем оподаткування

Джерело: складено за даними [30]

Отже, для суб'єктів малого підприємництва, які знаходяться на спрощеній системі оподаткування (3 група) ситуація з визначенням доходів кардинально інша. Доходи від реалізації продукції, товарів, робіт послуг включаються в базу оподаткування за так званим «касовим» методом, тобто на дату отримання грошових коштів від покупців (замовників). Також доходом при спрощеній системі оподаткування буде визнаний отриманий від покупців аванс під майбутню поставку товарів та послуг.

Особливістю для спрощеної системи оподаткування є порядок визнання та визначення суми доходу при реалізації основних засобів юридичними особами-підприємцями малого бізнесу. Якщо об'єкт основних засобів використовувався у господарській діяльності період, який менший 12 місяців, то тоді до складу доходів буде включена уся сума виручки, отриманої від покупця цього об'єкту. Проте, якщо об'єкт основних засобів був у використанні підприємства більше, ніж 12 місяців, то до складу доходів буде включена тільки різниця між виручкою від продажу та балансовою вартістю таких основних засобів за умови отримання грошової виручки, тобто за касовим методом.

До доходів на спрощеній системі оподаткування у розрахунок бази оподаткування єдиним податком також включається сума безоплатно отриманих товарно-матеріальних цінностей, датою визнання такого доходу буде дата підписання акта приймання-передачі безоплатно отриманих товарів (робіт, послуг).

Особливістю також є визнання доходів від валютних операцій у сфері малого бізнесу. До доходів платника єдиного податку буде включена позитивна курсова різниця, яка визначена на кінець звітного періоду за монетарними статтями грошових коштів на інвалютних рахунках підприємства. Тобто різниця, яка збільшує балансову вартість валюти на кінець звітного періоду.

Також до бази оподаткування єдиним податком включається сума списаної кредиторської заборгованості, за якою минув термін позовної давнини.

Отже, в системі оподаткування єдиним податком не знаходять відображення такі загальноприйняті доходи, як доходи від штрафних санкцій, дохід від відшкодування завданих збитків, фінансові доходи у вигляді отриманих дивідендів або за лізинговими операціями.

Отримані доходи суб'єктами малого бізнесу, який є платником єдиного податку зазначаються у Податковій декларації платника єдиного податку. При цьому варто зауважити, що дохід для платників за ставкою 3% визначається за вирахуванням непрямих податків, а саме ПДВ, а для платників єдиного податку

за ставкою 5% до бази обчислення податку враховується загальна сума отриманого доходу разом із ПДВ.

У разі перевищення ліміту отриманого доходу для відповідності перебування на спрощеній системі оподаткування, сума перевищення доходу оподатковується за подвійною ставкою для юридичних осіб – суб'єктів малого бізнесу, а для фізичних осіб-підприємців – за ставкою 15%.

Отже, якщо загальна система оподаткування спирається на фінансовий результат, який визначений відповідно до чинних законодавчих актів (стандартів), як міжнародних, так і національних, то у спрощеній системі визначення доходу як об'єкта оподаткування суттєво відрізняється від методики його обліку згідно з такими стандартами.

За спрощеною системою оподаткування дохід визначається саме за «касовим методом», тобто на дату надходження грошей, а не на дату відвантаження товарів (це не відповідає принципу нарахування). Лише активи, що надійшли безоплатно, та списання кредиторської заборгованості визнаються доходом відповідно до вимог НП(С)БО.

Відтак, сума отриманих доходів, що зазначена у фінансовій суб'єкта малого бізнесу (як при загальній так і при спрощеній системі оподаткування), буде співпадати з Декларацією з податку на прибуток та кардинально відрізнятися від суми доходу, як зазначена у декларації з єдиного податку.

Отже, в обліку та оподаткуванні для оцінювання доходів використовуються два підходи, а саме принцип нарахування та касовий метод. Принцип нарахування передбачає здійснення обліку доходів залежно не від моменту оплати товарів чи інших активів грошовими коштами, а лише від моменту завершення постачання готової продукції чи товарів, факту завершення надання робіт чи послуг, що засвідчують відповідні первинні документи. Касовий метод використовується в податковому обліку, де облік доходів платника податків ведеться з огляду на збіг моменту отримання платником податку грошових коштів з моментом фактичного одержання доходів

Відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати», підприємницькі витрати включаються до складу визнаних витрат звітного періоду одночасно з визнанням підприємницького доходу, задля отримання якого ці витрати були здійснені.

Що стосується витрат, які неможливо прямо співставити з отриманням доходу за відповідний період, то вони мають бути відображені у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені.

Представимо інформацію з визначенням моменту виникнення доходів та витрат на різних системах оподаткування (рис. 1.6).

Рис. 1.6. Дата визнання виникнення витрат при застосуванні альтернативних систем оподаткування

Джерело: складено за даними [30]

Беручи до уваги різність дат визнання доходів та витрат, при зміні систем оподаткування, наприклад переходу із загальної системи оподаткування зі сплатою податку на прибуток на спрощену систему оподаткування із сплатою єдиного податку, або навпаки, компанія буде мати податкові наслідки, які можуть бути нейтральні, або настільки негативні, що сама доречність зміни системи оподаткування буде викликати сумніви.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ І ВИТРАТ В СИСТЕМІ ОБЛІКУ, ЗВІТНОСТІ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

2.1 Характеристика торговельної діяльності ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»

Підприємство ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» здійснює свою діяльність відповідно до національного законодавства, є юридичною особою, про що свідчить документ його державної реєстрації.

Торговельна Компанія ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» зареєстрована 26.12.2012 за юридичною адресою Україна, Вінницька обл., Вінницький р-н, місто Вінниця, вул. Янгеля Академіка.

Керівником організації є Харченко Денис Васильович. Розмір статутного капіталу складає 50000,00 грн.

Як юридична особа, ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» перебуває на обліку в Головному управлінні регіональної статистики. Як платник податків та єдиного соціального внеску, зареєстровано у Головному управлінні ДПС Вінницької області, Вінницька державна податкова інспекція

До карантинного періоду ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» спеціалізувалося у більшому ступені на торгівлі слабоалкогольними напоями, виступаючи офіційним дистриб'ютором ПАТ ПБК Карлсберг Україна та партнером з дистрибуції таких виробників як "Букет Молдови", "Shake", "REVO", "EatMe".

Кризові явища у національній економіці, що були спричинені пандемією COVID-19, змусили підприємство диверсифікувати свою діяльність та зосередитися на дистрибуції безалкогольних напоїв, мінеральної води та дитячого харчування.

Слід зазначити, що диверсифікація діяльності більш притаманна саме малому бізнесу, особливостями якого є гнучке пристосування до кон'юнктури ринку, миттєва реакція на зміну споживчого попиту, здатність ризикувати, спроможність регіональної диференціації продажів.

ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» впроваджує операції у сфері транспортно-експедиторської діяльності, забезпечуючи просування товару у ланцюжку торговельної мережі від виробників до споживачів. У процесі здійснення транспортно-експедиторської діяльності компанією виконується ряд завдань та функцій щодо ефективного товарообороту (рис. 2.1)

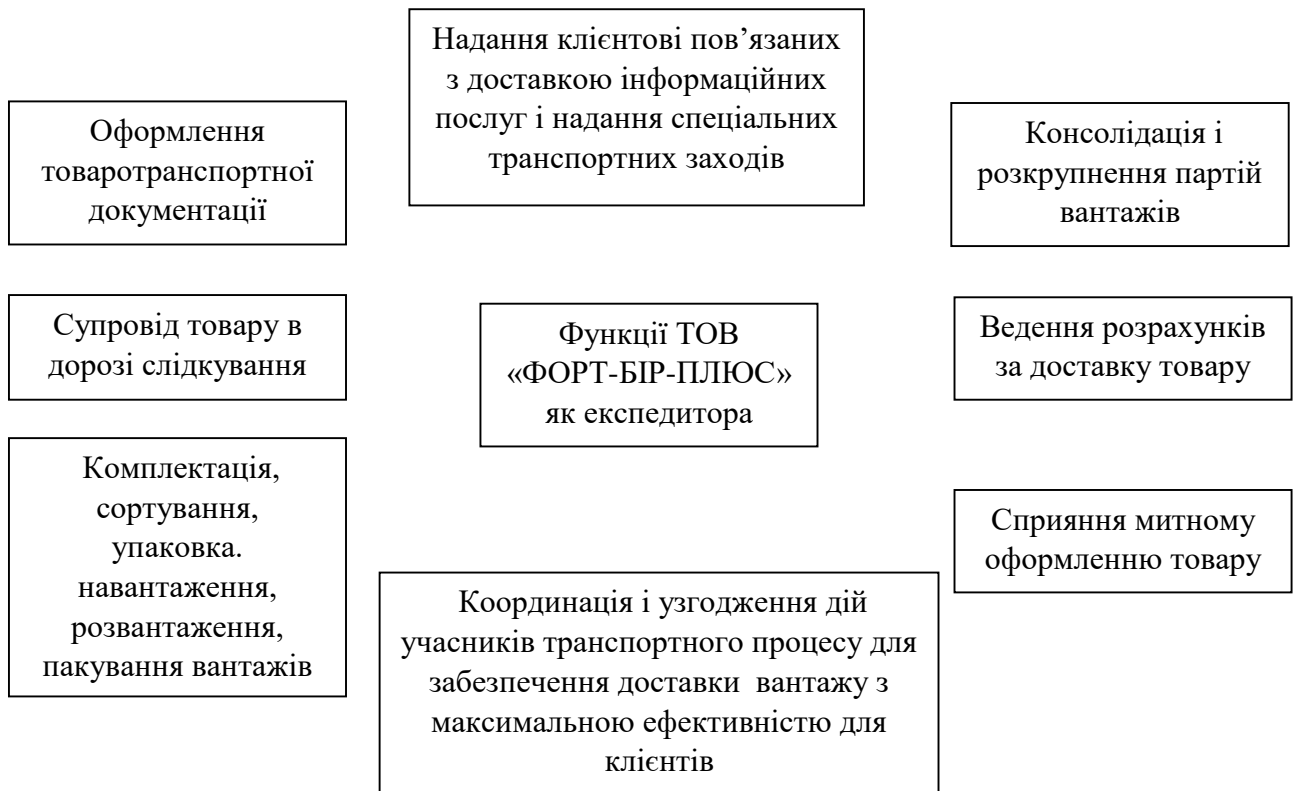

Рис. 2.1. Функції ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» у процесі здійснення транспортно-експедиторської діяльності

Джерело: складено за даними [10, с. 13]

В умовах сьогодення, коли на території нашої держави проводяться повномасштабні військові дії зі сторони країни-агресора, підприємство ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» продовжує активізацію своєї дистрибуційної діяльності у сфері торгівлі продовольчими товарами та є надійним постачальником продуктів харчування в Одеській області. Основним напрямком діяльності є послуги дистрибуції продуктів харчування, пива, напоїв та послуги у сфері логістики.

Під час повномасштабної війни в Україні компанія активно приймає участь в організації та підтримки бійців батальйону «Київська Русь», які успішно ведуть важкі бої з російським агресором у Миколаївській та Херсонській областях, прикриваючи і захищаючи тим самим Одещину. Директор ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» Денис Харченко вже вкотре ініціював та організував відправку вантажу допомоги військовослужбовцям та передав захисникам продукти харчування та засоби особистої гігієни.

Діяльність ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» регламентована таким внутрішнім розпорядчим документом як Статут (Додаток А), яким визначено юридичний статус підприємства, його статутний капітал у сумі 50000 грн., майно та кошти підприємства, основним джерелом формування яких є доходи, одержані від реалізації продукції, послуг, впровадження інших видів господарської діяльності.

У статуті підприємства у розділі «Облік та звітність підприємства» зазначено, що товариство за чинними нормами здійснює первинний (оперативний) та бухгалтерський облік результатів своєї діяльності, складає статистичну інформацію, а також гадає відповідно до вимог законодавства фінансову звітність та статистичну інформацію щодо своєї діяльності.

Згідно з законодавством є суб'єктом малого підприємництва, знаходиться на загальній системі оподаткування. Підприємство є платником податку на прибуток та податку на додану вартість, про що наявне Свідоцтво та Витяг з Реєстру платників ПДВ (Додаток Б). Досліджуване підприємство сплачує відповідні податки та збори до бюджету України, передбаченні діючим Податковим кодексом України, надає до органів фіскальної служби відповідні форми податкової звітності: податкову декларацію з податку на прибуток, податкову декларацію з податку на додану вартість.

На основі даних річних звітів за 2020-2022 рр. (Додаток В), які оприлюднено на офіційному сайті компанії, проведемо аналіз основних показників торговельно-господарської діяльності ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Основні показники діяльності ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»

№ з/п	Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	2	3	4	5	6
1.	Чистий дохід від реалізації продукції, млн. грн	277,4	295,7	344,2	515,9
2	Собівартість реалізованої продукції, млн. грн	257,0	270,0	323,5	463,4
3	Валовий прибуток, млн. грн	20,4	25,7	20,7	52,5
4	Прибуток від операційної діяльності, млн. грн	6,4	1,9	1,0	0,3
5	Вартість майна підприємства, млн. грн	38,8	90,3	84,7	55,6
6	в т. ч.				
	- основних засобів	0,1	2,5	1,9	1,3
7	- оборотних коштів	38,7	87,8	82,8	54,3
8	рентабельність операційної діяльності, %	2,5	0,7	0,3	0,06
9	рентабельність продажів, %	2,3	0,6	0,3	0,05

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Як видно з табл. 2.1, у до карантинному періоді у 2-19 році підприємство отримало менший обсяг продажів, проте він забезпечив йому більший валовий та операційний прибуток. Починаючи з 2020 року та у період воєнного 2022 року ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» динамічно нарощує обсяги продажів. Так чистий дохід від реалізації у 2022 році становив більш ніж пів мільярда гривень – а саме товарооборот у сумі 515,9 млн грн. Значно зросла й собівартість реалізованих товарів. Якщо цей показник у 2020 році становив 270,0 млн. грн., то у 2022 році – 463,4 млн. грн. Ситуація доволі притаманна, оскільки воєнна агресія спричинила руйнування логістичних ланцюгів поставок та зростання цін на продовольчі товари. Проте, провадження ефективних поставок продовольчих товарів зумовило зростання валового прибутку з 25,7 млн. грн у 2020 році до 55,6 млн грн у 2022 році. Зростання цін на пальне та відповідно й вартості перевезень спричинили зростання логістичних витрат операційної діяльності підприємства. Відтак значного зростання зазнали витрати операційної діяльності, які мають вплив на формування операційного прибутку. Все це зумовило падіння

абсолютних показників прибутковості операційної діяльності підприємства. Операційний прибуток зменшився з 1,8 млн грн у 2020 році до 0,3 млн грн. у 2022 році. Зниження абсолютних показників фінансового результату спричинило зменшення відносних показників рентабельності

Проте дані щодо ресурсного потенціалу підприємства, у складі якого майже 98% належить оборотним активам, дає можливість стверджувати, що підприємство має достатні потужності для зростання товарообороту, у разі раціонального його використання, можливість зростання прибутковості торговельної діяльності.

Сучасні реалії господарювання в умовах невизначеності та ризиковості під впливом політико-економічних факторів та інфляційних процесів вимагають від підприємців оперативного реагування на зміни у зовнішньому середовищі, що безпосередньо впливає на прибутковість ведення бізнесу. Дієвим засобом є використання внутрішніх факторів щодо протидії зовнішнім загрозам.

Серед внутрішніх чинників – це обсяг та структура активів підприємства і, що важливо, вартість і структура джерел їх фінансування, якість управління як активами, так і капіталом, здатність формувати необхідний фінансовий результат та інші. Врахувати дію цих факторів можливо на основі здійснення всебічної оцінки фінансового стану, фахової інтерпретації її результатів та вчасного впровадження відповідних заходів щодо його зміцнення, що в кінцевому підсумку сприятиме підвищенню ефективності господарювання та розширить можливості розвитку підприємства.

Аналіз фінансової стійкості підприємства проводиться за даними Балансу та характеризує структуру джерел фінансування ресурсів підприємства, ступінь фінансової стійкості і незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Фінансова стійкість підприємства визначається його спроможністю здійснювати свою основну діяльність за рахунок власних джерел фінансування ресурсного потенціалу. Методика проведення аналізу фінансової стійкості малого підприємства наведена в табл. 2.2

Методика розрахунку показників фінансової стійкості

показник	порядок розрахунку	джерело інформації (ф. 1-м Баланс)	економічний зміст показника
1	2	3	4
коефіцієнт фінансової незалежності	власний капітал/валюта балансу	<u>ряд 1495</u> ряд. 1900	показує, яка частка активів підприємства сформована за рахунок власного капіталу
коефіцієнт фінансової залежності	валюта балансу/власний капітал	<u>ряд 1490</u> ряд. 1425	Показує, яка сума загальної вартості майна припадає на 1 грн. власного капіталу
коефіцієнт концентрації позикового капіталу	позикові кошти/валюта балансу	<u>ряд 1595 + ряд. 1695</u> ряд. 1900	Показує, яку частку в балансі підприємства становить позиковий капітал
коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	власний оборотний капітал/оборотні активи	<u>ряд 1195 - ряд. 1695</u> ряд. 1195	Показує яка частина оборотних активів фінансується за рахунок власного капіталу
коефіцієнт маневреності власного капіталу	власний оборотний капітал/власний капітал	<u>ряд 1195 - ряд. 1695</u> ряд. 1495	Показує, яка частина власного капіталу використана для фінансування поточної діяльності, а яка – капіталізована

Джерело: складено за даними [53, с. 177]

Як зазначають науковці Яцух О.О. та Захарова Н.Ю., серед найбільш значущих показників фінансової стійкості вважається коефіцієнт автономії, який показує частку власного капіталу підприємства у загальній сумі коштів, авансованих у його діяльність [53, с. 177]. У загальному розумінні, чим вищим є значення показника автономії, або фінансової незалежності, тим вищим є рівень фінансової стійкості підприємства і тим воно є більш незалежним від зовнішніх джерел фінансування. Мінімальне (нормативне) значення цього коефіцієнта 0,5. Проте ураховуючи перспективи подальшого розвитку бізнесу власники можуть віддати перевагу допустимому зростанню частки позикових коштів, адже це дозволить отримати більший прибуток на одиницю власних фінансових ресурсів. Далі проведемо аналіз відносних показників фінансової стійкості ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» (табл. 2.3). Для більшої наочності у табл. 2.3. зазначимо складові його фінансового потенціалу.

Таблиця 2.3

Динаміка показників фінансової стійкості ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС».

№ з/п	показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	2		6		
1	складові фінансового потенціалу (млн. грн)				
1.1	вартість загальних активів	38,8	90,3	84,7	55,6
1.2	вартість оборотних активів	38,7	87,8	82,8	54,3
1.3	вартість необоротних активів	0,1	2,5	1,9	1,3
1.4	власний капітал	11,1	29,7	48,2	48,6
1.5	поточні зобов'язання	27,7	42,1	36,5	7,0
2	індикатори фінансової стійкості				
2.1	Коефіцієнт фінансової незалежності (рекомендоване значення $\geq 0,5$)	0,28	0,53	0,57	0,87
2.2	Коефіцієнт фінансової залежності (рекомендоване значення ≥ 1)	3,5	1,87	1,75	1,15
2.3	Коефіцієнт фінансового ризику (рекомендоване значення ≤ 1)	2,5	0,8	0,75	0,15
2.4	Коефіцієнт маневреності власного капіталу (рекомендоване значення $\geq 0,1$)	0,99	0,95	0,96	0,97
2.5	Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами (рекомендоване значення ≥ 1)	0,28	0,52	0,56	0,87
2.6	Коефіцієнт співвідношення між дебіторською і кредиторською заборгованістю (рекоменд. значення =1)	0,98	2,07	2,40	2,41

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Як показують розрахунки табл. 2.3, показники фінансової стійкості компанії ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» мають дуже значні тенденції до зростання, що обумовлено зростанням власного капіталу та зменшенням поточних зобов'язань підприємства, тобто його діяльність фінансується в основному за рахунок власних джерел, сформованих за рахунок внесків засновників та отриманого прибутку, який у свою чергу створений за рахунок отриманих доходів від торговельної діяльності у співставленні з понесеними витратами.

2.2. Документування операцій з обліку доходів та витрат та їх узагальнення в облікових регістрах

Важливою складовою частиною організації обліку підприємства торговельної галузі є раціонально організований його документообіг і визначення кола осіб, що відповідають за порядок та строки оформлення документів і подання їх до подальшої бухгалтерської обробки. Раціональній організації роботи облікового апарату та інших підрозділів і служб, що мають стосунок до обліку наявності та руху товарних операцій та їх обліку, сприяє наявність Графіку або плану документообігу.

Первинні документи (на бухгалтерському сленгу – “первинка”) – це документи, створені у письмовій або електронній формі, які містять відомості про господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення.

В обліковому контексті господарськими операціями вважаються факти підприємницької діяльності (операційної, фінансової, інвестиційної), здійснення яких впливає на стан майна суб'єкта господарювання, його власного капіталу, довгострокових та поточних зобов'язань, доходів, витрат і фінансових результатів. Наприклад, продаж товарів, з однієї сторони, збільшує дохід підприємства, а з іншої сторони, формує дебіторську заборгованість покупця, яка має бути погашена у майбутніх періодах. При погашенні дебіторської заборгованості відбувається факт отримання грошових коштів, тобто їх збільшення у складі активів підприємства та зменшення заборгованості дебіторів.

Обов'язкове ведення первинних документів, які підтверджують відображення в обліку господарських операцій також регламентовано Податковим кодексом України «Обов'язок платників податків вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних з визначенням об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, регістрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших

документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків і зборів, ведення яких передбачено законодавством (п. 44.1 ПКУ)» [38].

До первинних документів, зокрема, відносяться: накладні; акти виконаних робіт; платіжні доручення; касові ордери; платіжні квитанції, бухгалтерські довідки; рахунки-фактури (інвойси). Ці документи містять відомості про відповідну господарську операцію. Зважаючи на те, що первинні документи містять відомості про господарські операції, можемо проаналізувати найбільш поширені з них (рис 2.2).

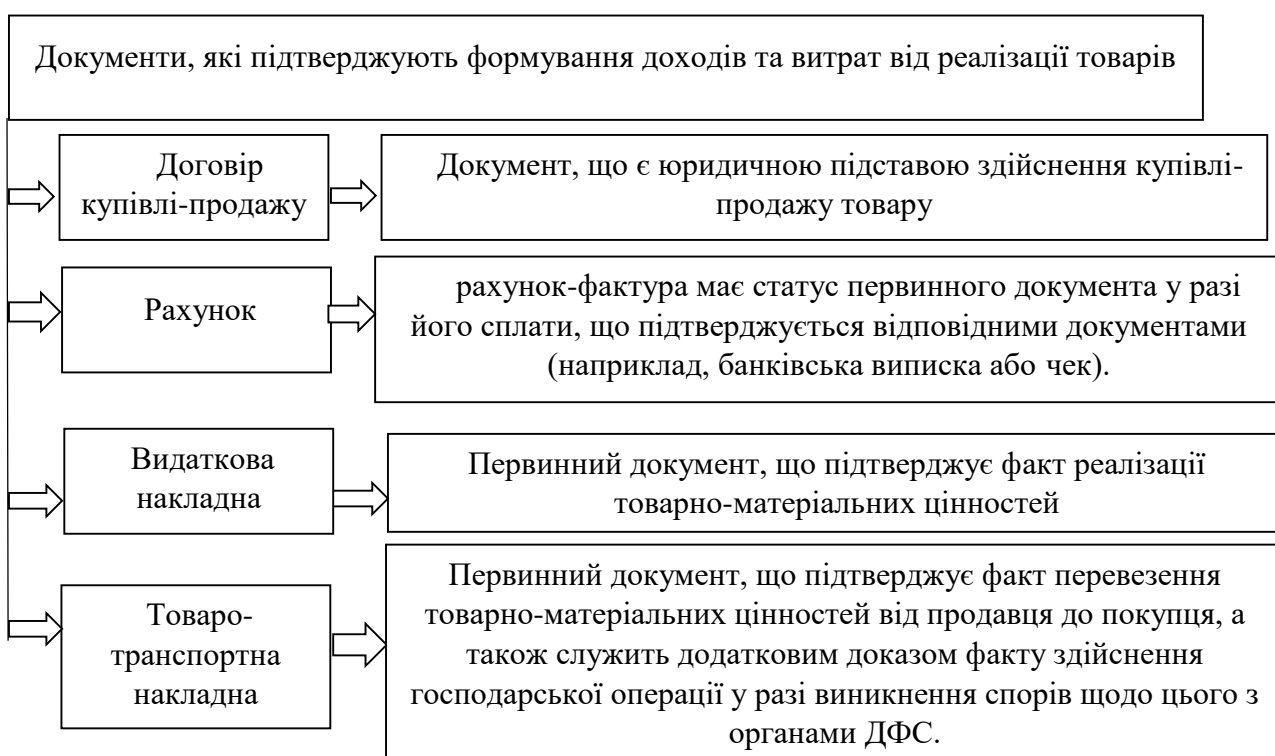

Рис. 2.2. Первинні документи з обліку реалізації товарно-матеріальних цінностей

Джерело: складено за даними [14]

Також для підтвердження отриманих доходів та понесених витрат можуть бути використані такі документи:

– прибутковий, видатковий касовий ордер є підтвердженням факту оприбуткування або видачі готівки з каси.

– банківська виписка служить підставою для відображення в бухгалтерському обліку операцій по рахунках у банку. В той же час, платіжне доручення саме по собі первинним документом не є, воно виконує функцію розпорядження працівнику банку здійснити певні операції по поточному рахунку.

– бухгалтерська довідка. Є підставою для здійснення виправлення раніше допущених в обліку помилок, а також для підтвердження операцій, отриманих розрахунковим шляхом, наприклад, списання доходів та витрат на фінансовий результат

Законом № 996 (стаття 9) встановлено, що первинні документи, складені в електронній формі, застосовуються у бухгалтерському обліку за умови дотримання вимог законодавства про електронні документи та електронний документообіг.

Наразі існує значна кількість електронних сервісів та програм, які дозволяють використовувати ЕДО. При цьому, при здійсненні перевірок контролюючими органами електронні документи мають такий же правовий статус, як і документи, що мають паперову форму, за умови наявності на них всіх обов'язкових реквізитів.

В електронному вигляді можна обмінюватись такими документами: договір; рахунок-фактура; акт наданих послуг; видаткова накладна; товарно-транспортна накладна; довіреність; офіційний лист.

Окрім цього, установа може складати в електронному вигляді касові документи.

Хочемо звернути увагу, що у разі надання послуг платником ПДВ першою подією та, відповідно, датою виникнення податкових зобов'язань за цією операцією може бути дата оформлення документа, що засвідчує факт постачання послуг платником податку (п. 187.1 ПКУ).

Суб'єкт підприємницької діяльності на вимогу інших учасників господарських операцій або правоохоронних органів повинні виготовити копії

електронних первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку на паперових носіях.

Первинні документи служать для складання реєстрів бухгалтерського обліку (облікових реєстрів), які, в свою чергу, є основою для підготовки фінансової звітності.

Таблиця 2.4

Документальне оформлення операцій в оптовій торгівлі ТОВ «Господар»

№ з/п	Назва господарської операції	Документальне оформлення
1	Реалізація товару зі складу:	–
	– безпосередньо представнику покупця	Рахунок-фактура, Накладна, Податкова накладна, Договір
	– на умовах передоплати	Податкова накладна, Довіреність, копія Платіжного доручення, Договір
	– на умовах наступної оплати	Рахунок-фактура, Накладна, Податкова накладна, Договір
	– автомобільним транспортом	Накладна, Податкова накладна, Товаротransпортна накладна
2	Одержання грошових коштів за реалізований товар	Виписка банку
3	Придбання товарів на умовах розрахунку та обміну	Рахунок-фактура, Накладна, Товаротransпортна накладна, Податкова накладна, Договір, Доручення
4	Надходження товарів у результаті їх внеску до Статутного фонду	Накладна, Товаротransпортна накладна, Заява
5	Оприбуткування лишків, списування нестач	Акт інвентаризації
6	Повернення товару	Заява, Накладна повернення

В оформленні операцій з реалізації товарів покупцям (замовникам) на підприємстві ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» початковим документом є договори купівлі-продажу або договори поставки (Додатки Г). Це юридичний документ, що підтверджує згоду при певних визначених умовах на покупку (продаж) конкретного виду товару.

На підприємстві ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» основним первинним документом на відвантаження товарів є видаткові накладні (Додаток Д). Як підприємство, що має статус платника ПДВ, виписує та реєструє в ЄРПН податкову накладну та передає її покупцеві товарів. Для розрахунків з контрагентами використовуються рахунок-накладна (Додаток Е), платіжне доручення (Додаток Ж).

2.3. Практичні аспекти бухгалтерського обліку доходів та витрат на підприємстві ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»

Головною метою організації обліку витрат, доходів і фінансових результатів діяльності підприємства є надання користувачам своєчасної, обґрунтованої, достовірної інформації про витрати, доходи та результати діяльності у визначені строки

Доходи та витрати від основної діяльності ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» є основою як операційних доходів та витрат так і загальних отриманих підприємницьких доходів та понесених витрат.

Організація обліку доходів та витрат на підприємстві відбувається за окремими об'єктами та відповідно до встановлених завдань (рис.2.3)

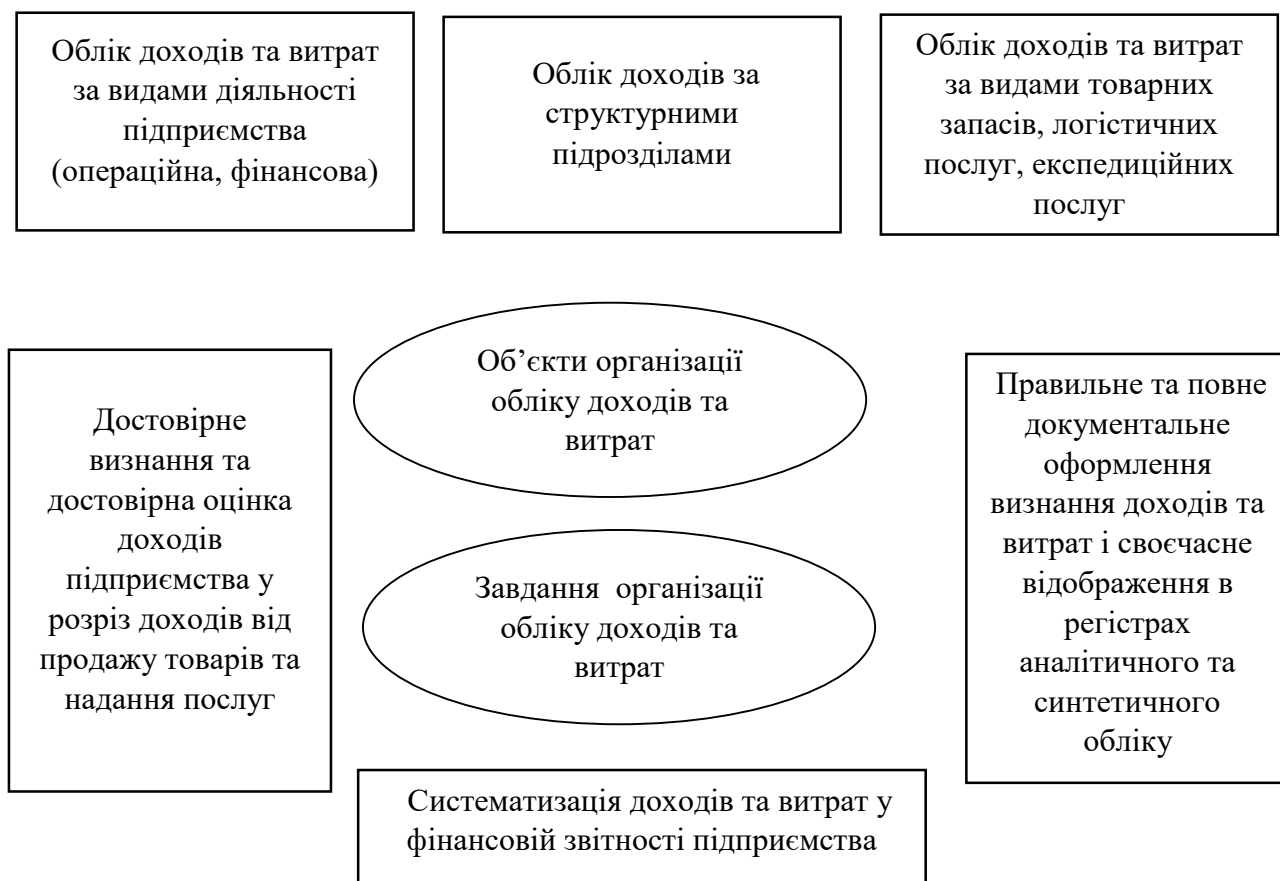

Рис. 2.3. Загальна організація обліку доходів та витрат ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»

Джерело: складено за даними підприємства

Методику обліку на підприємстві визначає облікова політика, яка вибирається кожним підприємством самостійно відповідно до чинної нормативно-правової бази. Від правильно сформованої облікової політики залежать кінцевий результат діяльності підприємства та стратегія його подальшого розвитку.

Нажаль в обліковій політиці підприємства (Додаток И) взагалі відсутня інформація щодо визнання доходів та витрат від реалізації товарів, робіт та послуг.

В обліковій системі ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» доходи та витрати визнаються відповідно концептуальних положень національних стандартів обліку. Задля відображення в обліку отриманих підприємницьких доходів підприємство керується загальними вимогами НП(С)БО 15 «Дохід» відповідно до якого дохід від продажу товарів визнається за таких умов (рис. 2.4).

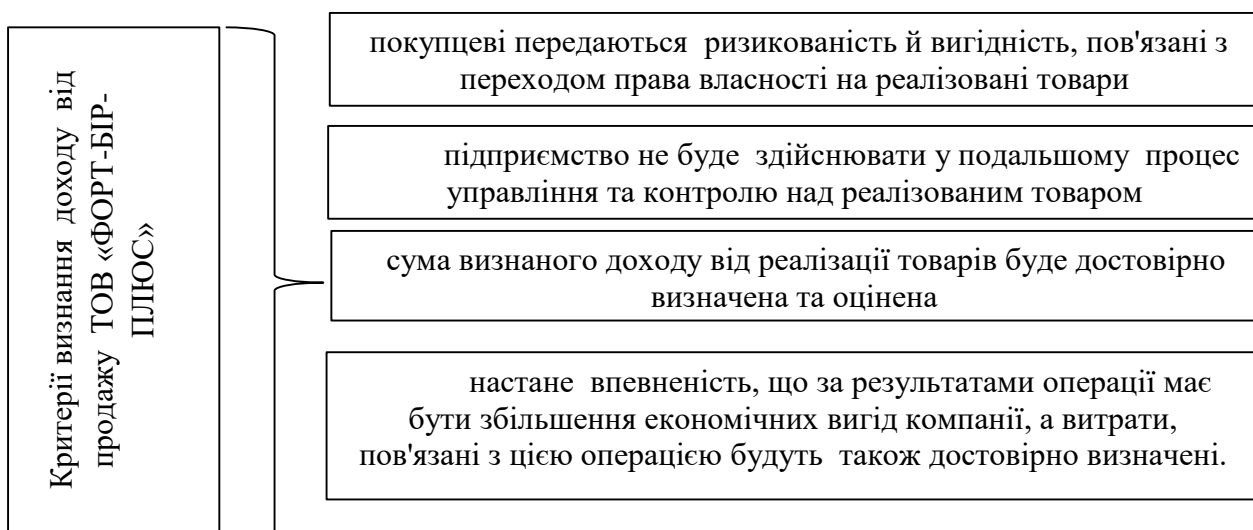

Рис. 2.4. Визнання доходу від реалізації товарів ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»

Джерело: складено за даними [30]

Дохід, який формується за операціями надання логістичних та експедиторських послуг, визнається виходячи зі ступеня завершеності операції з надання таких послуг, за умови достовірної оцінки результату такої операції.

Результат операції з надання транспортно-логістичних та експедиційних послуг може бути достовірно оцінених за таких умов (рис. 2.5)

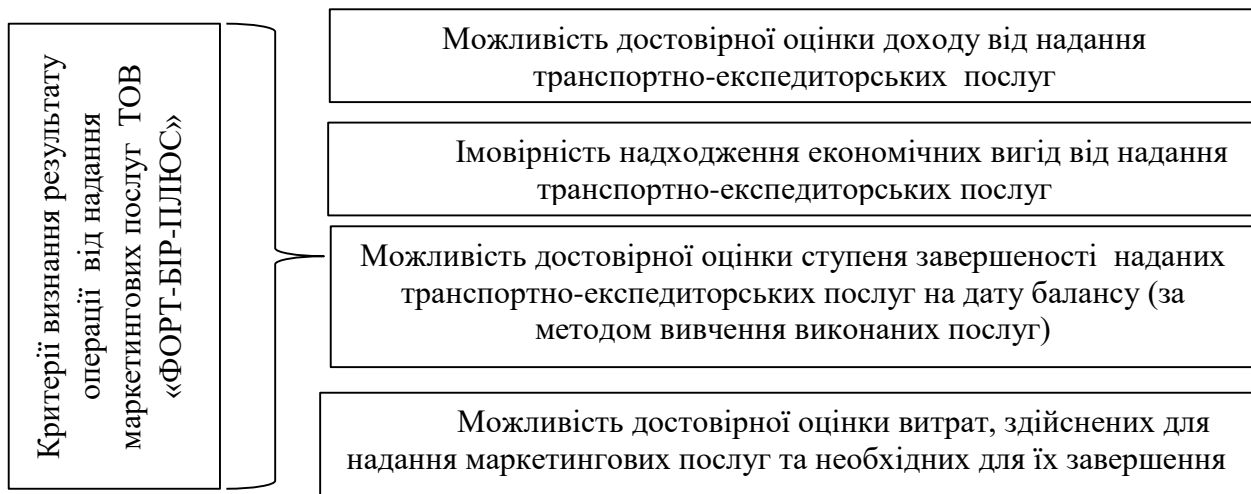

Рис. 2.5. Визнання доходу від реалізації логістичних та експедиторських послуг ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»

Джерело: складено за даними [30]

Для обліку підприємницьких доходів використовуються загальноприйняті рахунки (рис. 2.6)

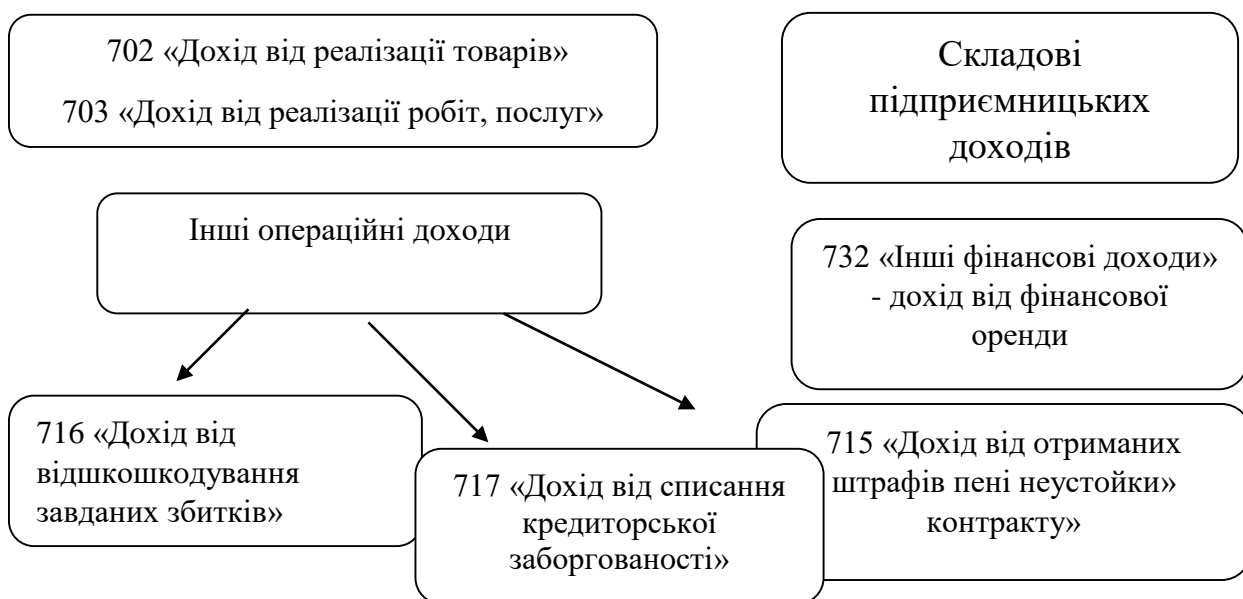

Рис. 2.6. Види доходів та рахунки для їх обліку в обліковій системі ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»

В частині формування первісної вартості товарів застосовуються норми НП(С)БО 9 «Запаси», витрати підприємницької діяльності відображуються в обліку з урахуванням вимог НП(С)БО 16 «Витрати»

Для обліку витрат торговельної діяльності використовуються загальноприйняті рахунки (рис. 2.7)

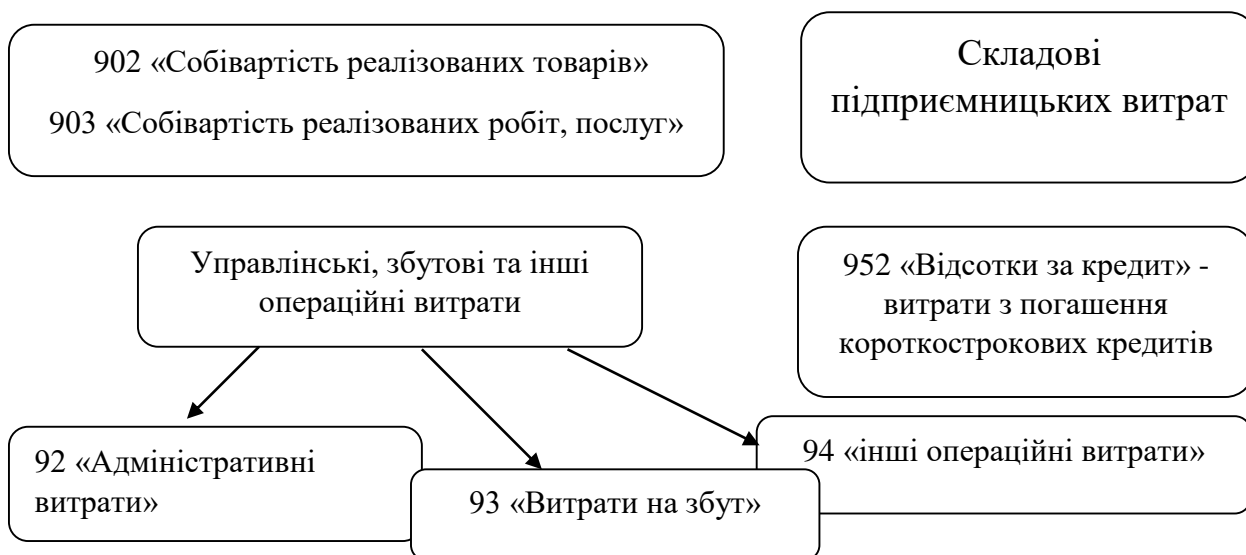

Рис. 2.7. Види витрат та рахунки для їх обліку в обліковій системі ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»

До загально управлінських витрат компанії ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС», які враховуються на рахунку 92«Адміністративні витрати», відносяться такі витрати, як оплата праці та відповідні нарахування ЄСВ адміністративно-управлінського персоналу, витрати на їх службові відрядження, витрати за отримані комунальні послуги, витрати з орендної плати складських приміщень, витрати з отримання охоронних послуг, банківське обслуговування, витрати зі сплати інших податків та зборів, крім податку на прибуток. До витрат на збут, які враховуються на рахунку 93 «Витрати на збут», належать витрати на утримання персоналу, який займається реалізацією товарів, витрати на їх службові відрядження, витрати на маркетингові та транспортні послуги.

Загальна схема реалізації товарів дистриб'юторською компанією ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» оптовим підприємствам та організаціям роздрібної мережі наведена на рис. 2.8.

Рис. 2.8. Загальний алгоритм обліку реалізації товарів та проведення розрахунків з покупцями

Джерело: складено за даними [36]

Щодо відображення в обліку процесу надання логістичних та експедиторських послуг, то для обліку визнаного доходу застосовується однойменний рахунок 703 «Дохід від реалізації робіт, послуг», а для обліку собівартості – рахунок 903 «Собівартість реалізованих робіт, послуг».

У кінці звітного місяця отримані доходи та витрати у розрізі видів підприємницької діяльності списуються на фінансовий результат підприємства ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» (рис. 2.9).

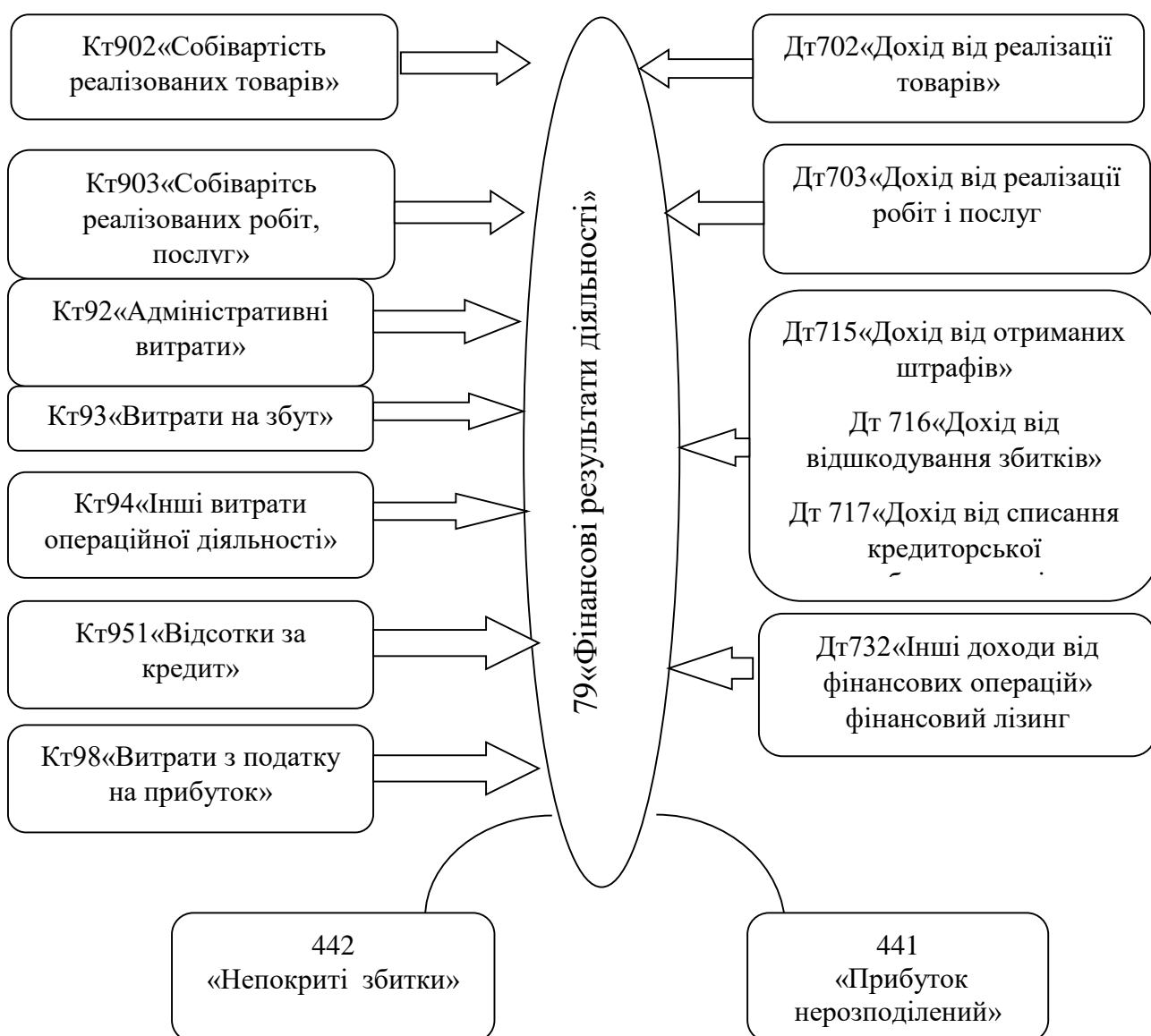

Рис. 2.9. Алгоритм списання доходів та витрат торговельної діяльності на фінансовий результат ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»

Таким чином, систематизовані на рахунках обліку отримані та визнані доходи торговельної діяльності та понесені з їх отриманням витрати у кінці кожного звітного місяця списуються на фінансовий результат на основі довідки бухгалтерії. З отриманого фінансового результату за даними бухгалтерського обліку відповідно до Податкового кодексу України обчислюється податок на прибуток за ставкою 18%. Для обчислення податку на прибуток доходи та витрати включаються у базу оподаткування за принципом нарахування та відповідності, тобто на дату визнання доходів та витрат незалежно від моменту отримання (або сплати) грошових коштів. Об'єктом оподаткування є фінансовий результат за даними форми 2-м «Звіт про фінансові результати», скорегований на податкові різниці у разі їх наявності за звітний період. Відповідно до податкового законодавства ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» має право не застосовувати податкові різниці. Проте, відповідно до облікової політики, ця норма ПКУ передбачена для податкового обліку. Так, наприклад, сума отриманих доходів за 2022 рік, яка зазначена у Звіті про фінансові результати склала 516150,90 тис. грн, сума понесених витрат становила 515755,90 тис. грн, фінансовий результат до оподаткування становив 395 тис. грн. Якщо цю суму помножити на 18%, то отримуємо 71,1 тис. грн податку на прибуток, сума якого і зазначена у відповідному рядку форми 2-м Звіт про фінансові результати. Отже, податкові різниці не були враховані у цьому звітному періоді.

Господарські операції, які відображені на рахунках обліку доходів за видами діяльності, а також і на інших рахунках з обліку активів, капіталу та зобов'язань, систематизуються у шахматній відомості (Додаток К).

Таким чином, на основі проведених досліджень у сфері обліку доходів та витрат, можна виокремити такі недоліки, які мають місце на підприємстві: відсутність у наказі про облікову політику розділів щодо формування облікової інформації про доходи та витрати торговельної діяльності у частині умов їх визнання, деталізації доходів та витрат за видами діяльності підприємства потреба змін у будові реєстрів аналітичного обліку доходів та витрат, пов'язаних із реалізацією товарів та надання експедиційних послуг.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ТА КОНТРОЛЬ ДОХОДІВ І ВИТРАТ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»

3.1. Методичні та практичні аспекти аналізу доходів та витрат на підприємствах малого бізнесу

Аналіз підприємницьких доходів і витрат, які є структуроутворюючими елементами формування фінансового результату – це частина економічної стратегії підприємства, яка спрямована на створення економічних умов, що забезпечують відшкодування постійних витрат підприємства, покриття змінних витрат, які залежать від обсягу реалізації товарів, повної і своєчасної оплати всіх видів податків, обов'язкових платежів та забезпечення отримання прибутку при оптимізації понесених витрат. кожне підприємство прагне до кращих результатів, яких можна досягти тільки завдяки ретельному аналізу і контролю витрат, доходів і фінансових результатів

Метою аналізу підприємницьких доходів та витрат торговельної діяльності є оцінка кінцевих результативних показників, дослідження основних факторіальних ознак та тенденцій їх зміни у динаміці, а також порівняння з показниками підприємств-конкурентів на відповідному сегменті ринку.

Основними етапами аналізу підприємницьких доходів та витрат в загальному розумінні є визначення їх загального обсягу за окремими періодами, аналіз динаміки та структури за окремий період, аналіз впливу доходів та витрат на формування фінансового результату, маржинальний аналіз з визначенням критичного об'єму продажів та запасу фінансової міцності.

За результатами «читання» форми № 2-м «Звіт про фінансові результати» («Звіт про сукупний дохід»), ураховуючи, що цей документ дає можливість побачити комплексне відображення статей доходів, витрат і фінансових результатів підприємства за кожним видом діяльності за період, було проведено ґрунтовне дослідження динаміки і структури підприємницьких доходів, витрат підприємницької діяльності та сформованого фінансового результату.

Задля більш глибокого розуміння впливу на отриманих доходів та понесених витрат на формування фінансового результату ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» визначимо спочатку долю окремих видів доходів та витрат у загальній їх відповідній сукупності (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Структура доходів та витрат

Стаття доходів	2019 рік		2022 рік		Стаття витрат	2019 рік		2022 рік	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%		тис. грн.	%	тис. грн.	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Чистий дохід від реалізації	277442,8	99,99	515927,0	99,95	Собівартість реалізації	256971,8	94,1	463371,10	89,8
Інші операційні доходи	22,60	0,01	87,60	0,01	Інші операційні витрати	14068,10	5,1	52373,0	10,1
Інші доходи	х	х	223,40	0,04	Інші витрати	933,10	0,3	11,60	0,05
					Витрати з податку на прибуток	1156,60	0,4	71,10	0,05
Усього доходів	277465,40	100	516150,90	100	Усього витрат	273189,60	100	515827,0	100

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Як бачимо з табл. 3.1, у складі доходів як у 2019 році так і у 2022 році майже сто відсотків займають доходи від реалізації товарів та наданих транспортно-експедиторських послуг.

Що стосується витрат торговельної діяльності, то тут на пртязі аналізованого періоду відбулися деякі зміни у їх структурі. Так, доля собівартості реалізованих товарів та наданих послуг зменшилася з 94,1% у 2019 році до 89,8% у 2022 році. Зросла доля інших операційних витрат, у складі яких за статтею скороченої форми 2-м враховуються адміністративні, збутові та інші операційні витрати. Отже, розуміючи даний алгоритм, можемо зазначити, що зростання відбулося саме за логістичними витратами підприємства.

Використовуючи дані форми № 2-м «Звіт про фінансові результати» розглянемо основні зміни отриманих доходів у розрізі видів діяльності ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Динаміка доходів за видами діяльності ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»

(тис. грн)

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	3	4	5	5
1 Чистий дохід від реалізації товарів, послуг	277442,80	295751,90	344227,90	515927,0
2. Інші операційні доходи	22,60			87,60
3. Інші доходи		231,40	91,40	223,40
Разом доходів	277465,40	295983,30	344406,60	516150,90

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Більш ілюстративною є динаміка доходів, яка зображена на рис. 3.1

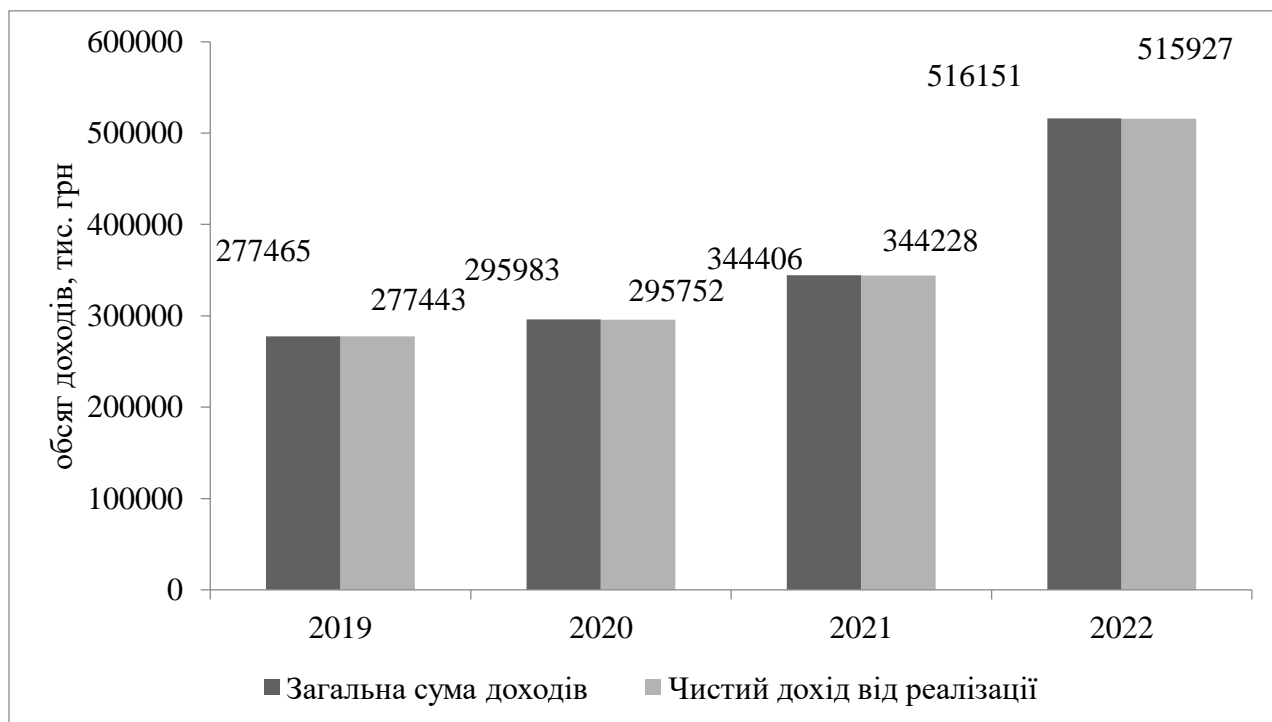

Рис. 3.1. Динаміка доходів ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Проведемо аналіз динаміки чистого доходу за допомогою ланцюгових та базисних показників (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Абсолютні та відносні показники чистого доходу від реалізації

Рік	Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	Ланцюгові показники				Базисні показники		
		Δ, тис. грн	T _{зр.} коеф.	T _{пр.} %	A, тис. грн	Δ, тис. грн	T _{зр.} коеф.	T _{пр.} %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2017	179499.60							
2018	178646,80	-802,8	99,55	-0,45	1784	-802,8	99,55	-0,45
2019	277442,80	98796	155,30	55,3	1694,61	9799,32	154,06	54,06
2020	295751,90	18309,1	106,59	6,59	2778,31	116302,3	164,81	64,81
2021	344227,90	48476	116,39	16,39	2957,65	164778,3	191,82	91,82
2022	515927,00	171694,1	149,87	49,87	3442,83	336471,4	287,50	187,5

Джерело: складено за даними [Додаток В]

За період з 2017 р. по 2022 р., або у 2022 році порівняно з 2017 роком, тобто за 6 років, чистий дохід від продажу товарів та надання послуг підприємством збільшився на 336471,4 тис. грн., або на 187,5%, майже у 2 рази

Найбільшого зростання обсяги продажів, розраховані ланцюговим методом, у вартісному виразі зазнали у 2022 році порівняно із 2021 роком. Ситуація звичайно нестандартна, оскільки бізнес зазнав значних збитків через війну, як і решта сфер нашого життя. І підприємці продовжують долати щоденні труднощі у намаганні вистояти та зберегти власну справу, пошматовану жорсткою війною. Навіть серйозні перебої з електроенергією, які подекуди переходили у блекаути, не зупинили вітчизняний бізнес. Підприємці понесли значні додаткові витрати, але вклалися у генератори та інше необхідне обладнання для забезпечення своєї безперебійної діяльності. А багато власників бізнесу навіть пропонували своїм клієнтам можливість зарядити свої пристрої у особливо складні часи без світла.

Покажемо розрахунки ланцюгових показників зміни чистого доходу від реалізації ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС».

Ланцюгові показники:

$$\Delta_{2022} = Y_{2022} - Y_{2021} ; \Delta_{2022} = 515927 - 344227,90 = 171694,1 \text{ тис. грн}$$

$$T_{зр.2022} = \frac{Y_{2022}}{Y_{2021}} ; T_{зр.2020} = \frac{515927}{344227,9} = 1,4987 * 100\% = 149,87$$

$$T_{нр.2022} = (T_{зр.2022} - 1) \cdot 100 ; T_{нр.2022} = (1,4987 - 1) \cdot 100 = 49,87\%$$

$$A_{2022} = \frac{\Delta_{2022}}{T_{нр.2022} (\%)} ; A_{2022} = 3442,83 \text{ тис. грн.}$$

У 2022 році порівняно з 2021 роком, тобто за 1 рік, чистий дохід від реалізації товарів ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» збільшився лише на 171694,1 тис. грн. або на 49,8%, при чому кожний відсоток цього зростання містить у собі 3442,83 тис грн.

Розглянемо основні зміни підприємницьких витрат у розрізі видів діяльності ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Динаміка витрат за видами діяльності ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1		3	4	5
Собівартість реалізованих товарів, послуг, тис. грн	256971,80	270010,50	323515,10	463371,10
Інші операційні витрати. тис. грн	14068,10	23853,30	19725,40	52373,0
Інші витрати, тис. грн	993,10	2012,70	1130,10	11,60
Разом витрат, тис. грн	272033,0	295876,50	344370,60	515755,90

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Як бачимо з табл. 3.4, за аналізований період загальна сума витрат зазнала значного зростання, в основному за рахунок зростання собівартості реалізації та інших операційних витрат.

Більш ілюстративною є динаміка доходів, яка зображена на рис. 3.2

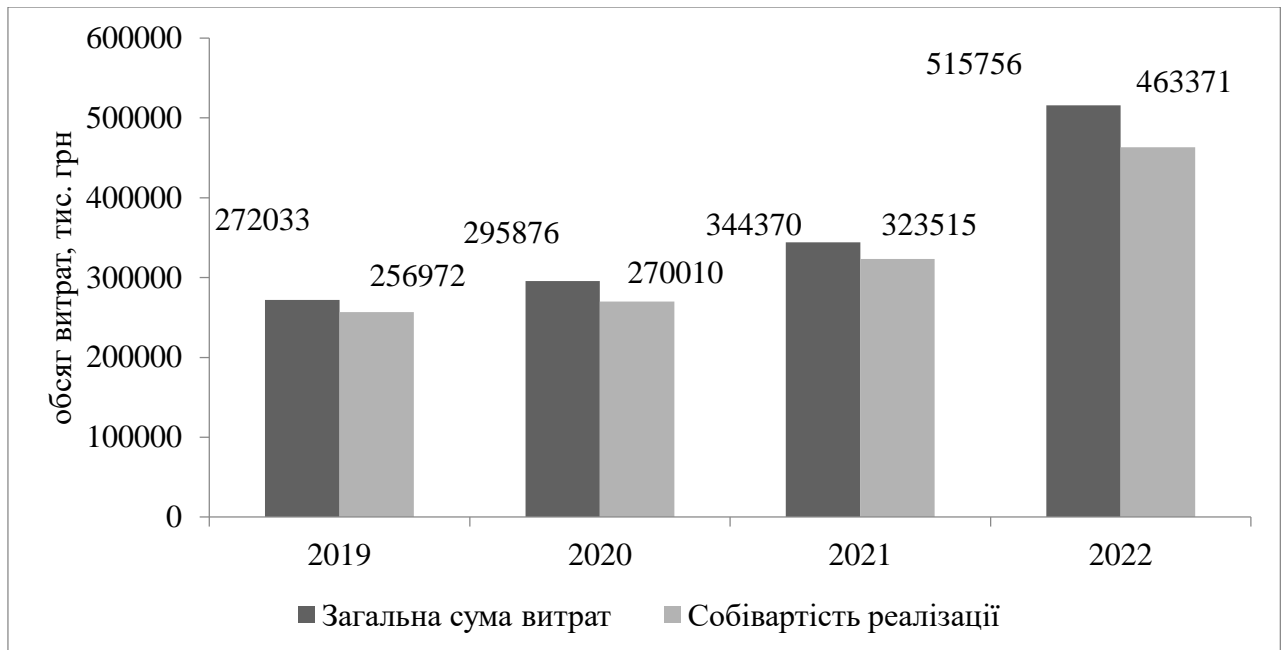

Рис. 3.2. Динаміка витрат ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Проведемо аналіз динаміки чистого доходу за допомогою ланцюгових та базисних показників (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Абсолютні та відносні показники собівартості реалізації

Рік	собівартість реалізації тис. грн.	Ланцюгові показники				Базисні показники		
		Δ, тис. грн	Т _{зр.} коеф.	Т _{пр.} , %	А, тис. грн	Δ, тис. грн	Т _{зр.} коеф.	Т _{пр.} , %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2017	168813,20							
2018	156348,40	-12464,8	92,6	-7,3	168,2	-12464,8	92,6	-7,3
2019	256971,80	100623,4	164,3	64,3	1564,9	88158,6	152,2	52,2
2020	270010,50	13038,7	105,1	5,1	2556,6	101197,3	159,9	59,9
2021	323515,10	53504,6	119,8	19,8	2702,2	154701,9	191,6	91,6
2022	463371,10	139856	143,2	43,2	3237,4	294557,9	274,4	174,4

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Як бачимо з таблиці, собівартість реалізованих товарів, логістичних та експедиційних послуг також набула значного зростання саме у 2022 році порівняно із попереднім 2021 роком

Далі представимо показники доходів та витрат в системі формування фінансового результату та проведемо аналіз його зміни (табл. 3.6)

Таблиця 3.6

Фінансові результати діяльності ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»

Стаття	Роки				2022 до 2019	2022 до 2021
	2019	2020	2021	2022		
1	2	3	4	5	6	7
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	277442,80	295751,90	344227,90	515927,0	238484,2	171699,1
Інші операційні доходи	22,60	-	-	87,60	65,0	x
Інші доходи	-	231,40	91,40	223,40	x	142,0
Разом чисті доходи	277465,40	295983,30	344406,60	516150,90	238685,5	171744,3
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	256971,80	270010,50	323515,10	463371,10	206399,3	139856,0
Інші операційні витрати	14068,10	23853,30	19725,40	52373,0	38304,9	32647,6
Інші витрати	993,10	2012,70	1130,10	11,60	-981,5	-1118,4
Разом витрати	272033,0	295876,50	344370,60	515755,90	243722,9	171385,3
Фінансовий результат до оподаткування	5432,40	106,80	36,30	395,0	-5037,4	32,0
Податок на прибуток	1156,60	19,20	6,50	71,10	-1085,5	64,6
Чистий прибуток (збиток)	4275,80	87,60	29,80	323,90	-3951,9	294,1

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Отже, як бачмо з табл. 3.6, чистий прибуток підприємства зазнав значного зменшення за рахунок зростання загальної суми витрат. Крім зростання собівартості на зміну прибутку здійснило вплив також зростання інших витрат у вигляді відсотків за кредит.

Для оцінки отриманих доходів, понесених операційних витрат та сформованого фінансового результату використовують CVP – аналіз (аналіз «витрати – обсяг – прибуток» («cost – volume – profit»)) включає: визначення маржинального доходу (прибутку) та його частки у загальній сумі отриманого чистого доходу від продажів, визначення порогу рентабельності (критичної точки продажів, за якої забезпечується беззбитковість або нульова рентабельність), визначення запасу фінансової міцності, тобто такого обсягу продажів, порушення якого призведе до збитковості підприємства.

Далі розрахуємо критичний обсяг продажів (табл. 3.7), тобто виявимо обсяг продажів товару, який забезпечить беззбитковість основної торговельної діяльності ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС».

Таблиця 3.7

Розрахунок точки беззбитковості та запасу фінансової міцності

№ з/п	Показники	Роки			
		2019	2020	2021	2022
1	2	3	4	5	6
1.	Чистий дохід(виручка)від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	277442,80	295751,90	344227,90	515927,0
2.	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	256971,80	270010,50	323515,10	463371,10
3.	Валовий прибуток (маржинальний дохід) (п.1-п.2)	20471,0	25741,4	20712,8	52556,2
4.	Частка маржинального доходу виручки від реалізації (п.3:п.1), %	7,38	8,7	6,0	10,2
5.	Постійні та умовно-постійні витрати	14068,10	23853,30	19725,40	52373,0
6.	«Критична точка»обсяг продаж (1*5/3)	190623,3	274172,4	328750,0	513460,8
7.	Запас фінансової тривалості(п.1-п.6)	86819,5	21579,5	15477,9	2466,2
8.	Запас фінансової тривалості, % к обсягу продаж (п.7: п.1)				
9.	Прибуток (збиток) від реалізації (п.1 - п.2 - п.5)	6402,9	1888,1	987,4	183,2
10.	Прибуток від реалізації, у % до ЗФТ (п.9 : п.7)				

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Розрахунки табл. 3.6 показують нестабільну динаміку щодо частки маржинального доходу. Критична точка обсягів продажів (порог рентабельності)

кардинально зростає з року в рік. Так, у 2021 році спостерігається зменшення частки маржинального прибутку до 6% у чистому доході від реалізації, а також зменшуються постійні витрати, проте значно зростає критична точка обсягів продажів, що є негативним моментом у торговельній діяльності підприємства, щоб покрити свої витрати підприємству з кожним роком необхідно реалізувати більше товарів та мінімізувати постійні та умовно-постійні витрати, які пов'язані із придбанням та реалізацією товарних запасів. Підтвердженням цього є щорічне зменшення запасу фінансової стійкості підприємства та отриманого прибутку від реалізації товарів.

Щоб оптимізувати витрати на торговельному підприємстві під час їх формування, доцільно виконати такі умови:

- приріст загальної суми витрат обігу не повинен перевищувати приріст виручки від реалізації (доходів);

- мінімального рівня (середнього) витрат обігу слід досягати при такому обсязі товарообігу, коли граничні витрати по своєму розміру дорівнюють середнім витратам. Подальше збільшення обсягів діяльності призведе до збільшення розмірів середніх витрат, а це не ефективно;

- зниження витрат не повинно спричиняти виникнення негативних явищ: зниження якості обслуговування споживачів, і внаслідок цього – погіршення якісних показників діяльності підприємства;

- розмір витрат обігу повинен бути пов'язаний із забезпеченістю підприємства ресурсами, прогнозовані значення витрат слід визначати з урахуванням обмежень ресурсів, розрахунки забезпечувати найбільш оптимальне їх використання;

- досягнення відповідності зміни витрат обігу змінам обсягу товарообігу і особливостям діяльності підприємства, наявності логістичних каналів збуту, його цільових орієнтирів, вимог покупців до якості й асортименту товарів та ін

Отже, у подальшій діяльності підприємству ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» необхідно оптимізувати свої доходи за рахунок розширення каналів збуту товарів, які користуються попитом при оптимізації логістичних витрат.

3.2. Методичні аспекти контролю доходів та витрат у сфері малого бізнесу

Впровадження систем внутрішнього контролю на підприємствах зараз є одним із першочергових завдань, що сприяє подоланню кризових явищ, істотному зниженню ризиків і, як наслідок – підвищенню ефективності всієї фінансово-господарської діяльності. Якщо це перетвориться в тенденцію, то тоді можна говорити про подолання кризи економіки України.

Зважаючи на значення правильності визнання, оцінки та подальшого обліку доходів для систем фінансового, податкового та управлінського обліку в сучасних умовах невизначеності особливо актуалізуються питання організації внутрішнього аудиту. На підприємстві він може бути представлений в різних формах і здебільшого реалізується в формі інвентаризації, що здійснюється перед складанням фінансової звітності та в інших, передбачених нормативами випадках

Методи контролю, які застосовуються при контролі за формуванням доходів та витрат:

– нормативно-правове регулювання, тобто визначення законності доходів та витрат, правомірності господарських операцій, в результаті яких вона виникла;

– методи документального контролю, перевірка документального підтвердження визнання доходів та витрат, перевірка реєстрів синтетичного та аналітичного обліку у співставленні з даними первинних документів, розрахунково-обчислювальні перевірки та ін.;

– методи фактичного контролю, тобто інвентаризація товарно-матеріальних цінностей.

Що стосується такого заходу контролю як інвентаризація, його організація потребує особливої уваги з боку керівництва підприємства. В першу чергу, це обумовлено важливістю даного прийому як найбільш дієвого інструменту встановлення фактичної наявності майна підприємства і стану його фінансових зобов'язань, як основного способу контролю за збереженням товарно-

матеріальних цінностей. З іншого боку, держава ретельно регламентує процес проведення інвентаризації на підприємствах.

Із метою перевірки достовірності відображеної в обліку на рахунках доходів та витрат інформації внутрішній аудитор має здійснити перевірку: елементів облікової політики суб'єкта господарювання щодо підприємницьких доходів та витрат; їх розмежування за окремими класифікаційними групами; достовірність визнання та оцінки отриманих доходів; дотримання принципу нарахування та відповідності доходів та витрат при відображенні в обліку та формуванні фінансового результату у звітному періоді; достовірність відображення доходів та витрат за відповідними статтями фінансової звітності.

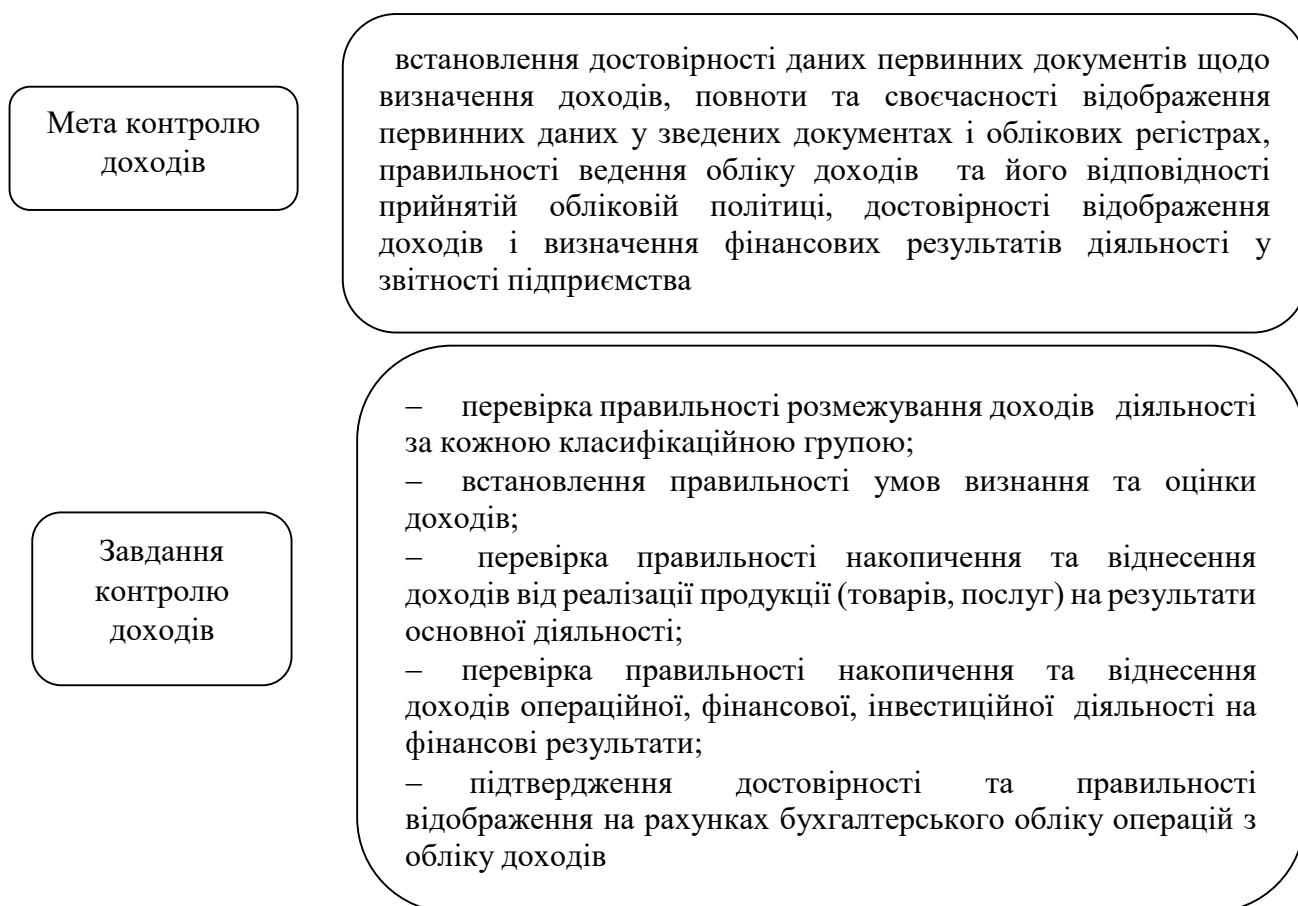

Рис. 3.6. Мета та завдання перевірки доходів підприємницької діяльності

Джерело: складено за даними [13, с. 496]

Для проведення перевірки необхідні джерела інформації, які відображено на рис. 3.3.

Рис. 3.3. Джерела інформації контролю формування доходів та витрат
Джерело: складено за даними підприємства

Перевірка повноти обліку реалізації товарів проводиться шляхом вибіркової перевірки товарно-транспортних накладних (чи документів, що їх замінюють) з рахунками-фактурами і даними бухгалтерського обліку, необхідно впевнитися, що всі товарно-транспортні накладні забрані і зберігаються в бухгалтерії, це можливо визначити шляхом аналізу порядкової нумерації даних документів. Первіряючи достовірність та правильність складання комерційних договорів зазначимо, що ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» додержується їх правильного складання й оформлення за усіма складовими, а саме зазначає предмет договору, кількість товару та його вартість, умови поставки та умови

платежу, штрафні санкції у разі невиконання умов договору, що в майбутньому дозволить захистити свої інтереси.

В укладених договорах прописані усі відповідні елементи, а саме вказана вартість товару, його ціна, умови поставки товару, умови оплати товару, штрафні санкції за порушення договірних умов. Також до укладених договорів можуть бути додаткові угоди щодо реалізації товарів.

В надзвичайно складних умовах сьогодення обліково-аналітичне забезпечення контролю витрат малих підприємств торговельної сфери має бути адаптоване до сучасних концепцій управління витратами, в зв'язку з чим має бути застосована схема формування обліково-аналітичного забезпечення контролю підприємницьких витрат на підприємствах малого бізнесу (рис.

Рис. 3.4. Схема формування обліково-аналітичного забезпечення контролю витрат на малих підприємствах

Джерело: складено за даними [19, с.357]

Ефективність систем внутрішньогосподарського контролю залежить від того, чи здатна вона виявляти вчасно можливі шахрайства та помилки, а також оцінювати ймовірність певних ризикових дій. Внутрішньогосподарський контроль в основному проводиться у середніх та великих підприємствах, оскільки на них можливі випадки різноманітних порушень, розкрадень, шахрайства через велику кількість господарських процесів та операцій. Внутрішньогосподарський контроль покликаний запобігати цим проблемам на великих та середніх підприємствах.

Щодо малих підприємств, то в них спостерігається тенденція відсутності функціонування внутрішньо-господарського контролю. Це зумовлено тим, що створення контрольних служб і проведення спеціальних контрольних процедур і заходів вимагатиме додаткових витрат, яких малі підприємства можуть не мати в наявності. У таких малих підприємствах контроль обмежується реалізацією бухгалтерським обліком своєї контрольної функції. На нашу думку, на малих підприємствах повинна функціонувати система внутрішньо-господарського контролю.

3.3. Напрямки удосконалення обліку, контролю та аналізу доходів та витрат на підприємствах малого бізнесу

Організація бухгалтерського обліку на підприємстві повинна бути такою, щоб забезпечити вимоги, що пред'являються користувачами бухгалтерської інформації до функціонування бухгалтерської інформаційної системи підприємства в сучасних умовах.

Спільними моментами в реалізації методики обліку нами визнаються такі положення:

- інформація призначена для внутрішнього використання керівництвом на всіх рівнях управління економічним суб'єктом;
- інформація призначена для прийняття управлінських рішень;
- більша частина інформації включає дані про витрати, які несе економічний суб'єкт у процесі здійснення господарської діяльності.

Доходи від реалізації товарів необхідно визначати та обліковувати за окремими напрямками торговельної діяльності, групами та асортиментом товарів, а також категоріями покупців та каналами збуту товарів. Виходячи зі специфіки діяльності, завдань управління і контроль, конкретних потреб підприємство може самостійно розробляти додаткові субрахунки та аналітичні рахунки

- 7021 «Дохід від реалізації товарів оптовим вітчизняним підприємствам»;
- 7022 «Дохід від реалізації товарів експортованих»;
- 7023 «Дохід від реалізації товарів роздрібним вітчизняним підприємствам»;

Відповідна деталізація повинна бути і для обліку витрат підприємства від продажу товарів (продукції)

- 9021 «Сбівартість реалізованих товарів оптовим вітчизняним підприємствам»;
- 9022 «Собівартість реалізованих товарів експортованих»;

- 9023 «Собівартість реалізованих товарів роздрібним вітчизняним підприємствам»;

Оскільки підприємство ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» самостійно приймає рішення щодо ведення аналітичного обліку та відкриття рахунків третього і нижчих порядків, з метою деталізації інформації доречно ввести рахунки четвертого порядку до кожного вищенаведеного субрахунку:

- 70231 «Дохід від реалізації продуктів харчування роздрібним вітчизняним підприємствам»;
- 70232 «Дохід від реалізації слабоалкогольних напоїв роздрібним вітчизняним підприємствам»;
- 70233 «Дохід від реалізації безалкогольних напоїв роздрібним вітчизняним підприємствам »;

У результаті використання додаткових аналітичних субрахунків отримуємо можливість розділити весь виторг підприємства на доходи від реалізації товарів та інші доходи із застосуванням різних методів активізації продажу, що дозволить проводити більш детальний аналіз торговельної діяльності підприємства та приймати рішення щодо правильності застосування різних методів маркетингових інструментів.

Як було зазначено у попередніх розділах, на підприємстві сформована облікова політика, проте відсутні розділи щодо регламентації обліку доходів та витрат. Відтак, першочерговим завданням є внесення корегування в облікову політику підприємства ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»

Облікова політика має велике значення для торговельних підприємств, оскільки здійснює вплив на ефективність ведення господарської діяльності та її результативність. Слід наголосити, що без раціональної розробленої облікової політики в сучасних умовах неможливо уявити роботу бухгалтерії торговельного підприємства і процес формування інформаційних ресурсів, які б давали якісну базу для прийняття управлінських рішень. Облікова політика торговельних підприємств розробляється з метою впливу на систему обліку в напрямку адаптації її до потреб апарату управління. Організація бухгалтерського обліку на

торговельному підприємстві здійснюється на основі концепції облікової політики, забезпечує нормальне функціонування систем обліку та управління, досягнення певних цілей, які стоять перед ним.

Відображення доходів у системі бухгалтерського має супроводжуватися закріпленням більш детального порядку їх визнання у частині отриманих доходів від продажу товарів та надання транспортно експедиторських послуг підприємством ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС». У Положенні про облікову політику необхідно зазначити питання методичного характеру щодо бухгалтерського обліку доходів діяльності (рис. 3.5).

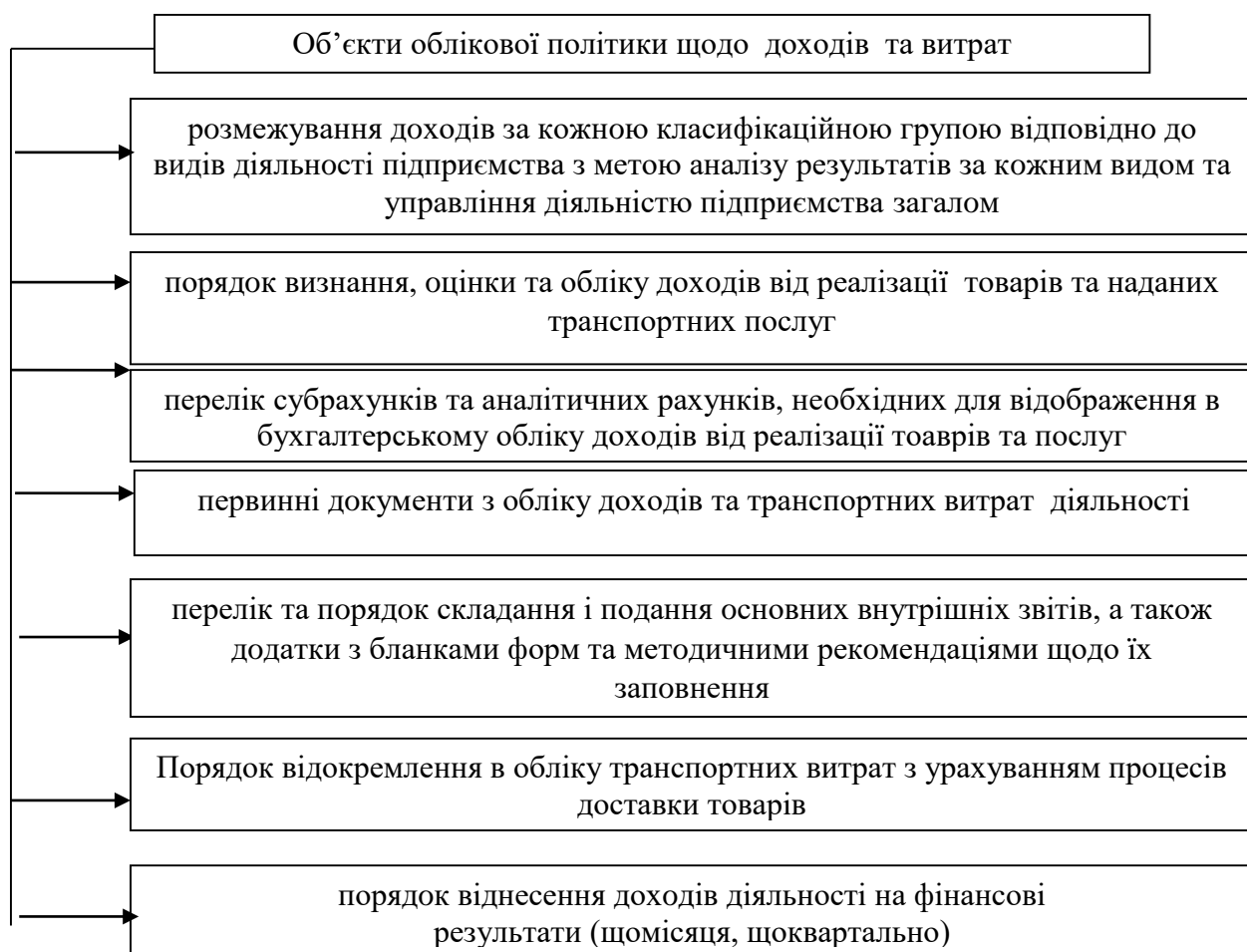

Рис. 3.5. Об'єкти облікової політики щодо доходів та витрат торговельного підприємства ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС»

Об'єктивна оцінка рівня транспортних витрат вимагає врахування як облікованих (реальних) складових витрат, так і необлікованих (прогнозованих, передбачуваних, ймовірних збитків тощо). Саме ці функції, на нашу думку, можна реалізувати через систему управлінського обліку, яка буде доповнювати системи фінансового та податкового обліку. Застосування на підприємстві внутрішньої управлінської звітності як вагомого інструменту для поточного контролю та прогнозування імовірних майбутніх ризиків надає змогу приймати оперативні управлінські рішення, направлені на вибір максимально ефективного напрямку розвитку суб'єкта господарювання. Враховуючи особливості діяльності саме транспортного господарства, управлінська звітність повинна надавати інформацію про натуральні показники (обсяг перевезень, матеріальні витрати тощо); швидкість доставлення вантажу; надійність та продуктивність транспортних засобів; собівартість перевезень; капіталовкладення; фондомісткість перевезень; експлуатаційні витрати; продуктивність праці працівників тощо.

Зважаючи на специфіку діяльності, транспортні витрати торговельних підприємств здебільшого накопичуються на рахунку 93 «Витрати на збут» та не розподіляють між окремими господарськими процесами. Надалі ці витрати списуються на формування фінансового результату пропорційно вартості придбаних та реалізованих товарів частково на собівартість реалізованих товарів, а частково в складі витрат на збут. Наявність значних транспортних витрат (витрат на утримання транспортного господарства) потребує врахування специфіки їх виникнення на різних стадіях діяльності: процес постачання, процес реалізації, подальший розподіл та списання. Крім того, торговельні підприємства можуть надавати стороннім організаціям тільки чисті транспортні послуги, що не пов'язані з рухом товарних запасів на їх балансі. За таких умов необхідно визначати собівартість реалізованих послуг, що потребує врахування всіх транспортних витрат. Накопичення витрат передбачає відокремлення рахунку, за дебетом якого відбуватиметься збирання транспортних витрат з подальшим їх розподілом.

Враховуючи це, пропонуємо використовувати наступний алгоритм розподілу транспортних витрат (рис 3.6).

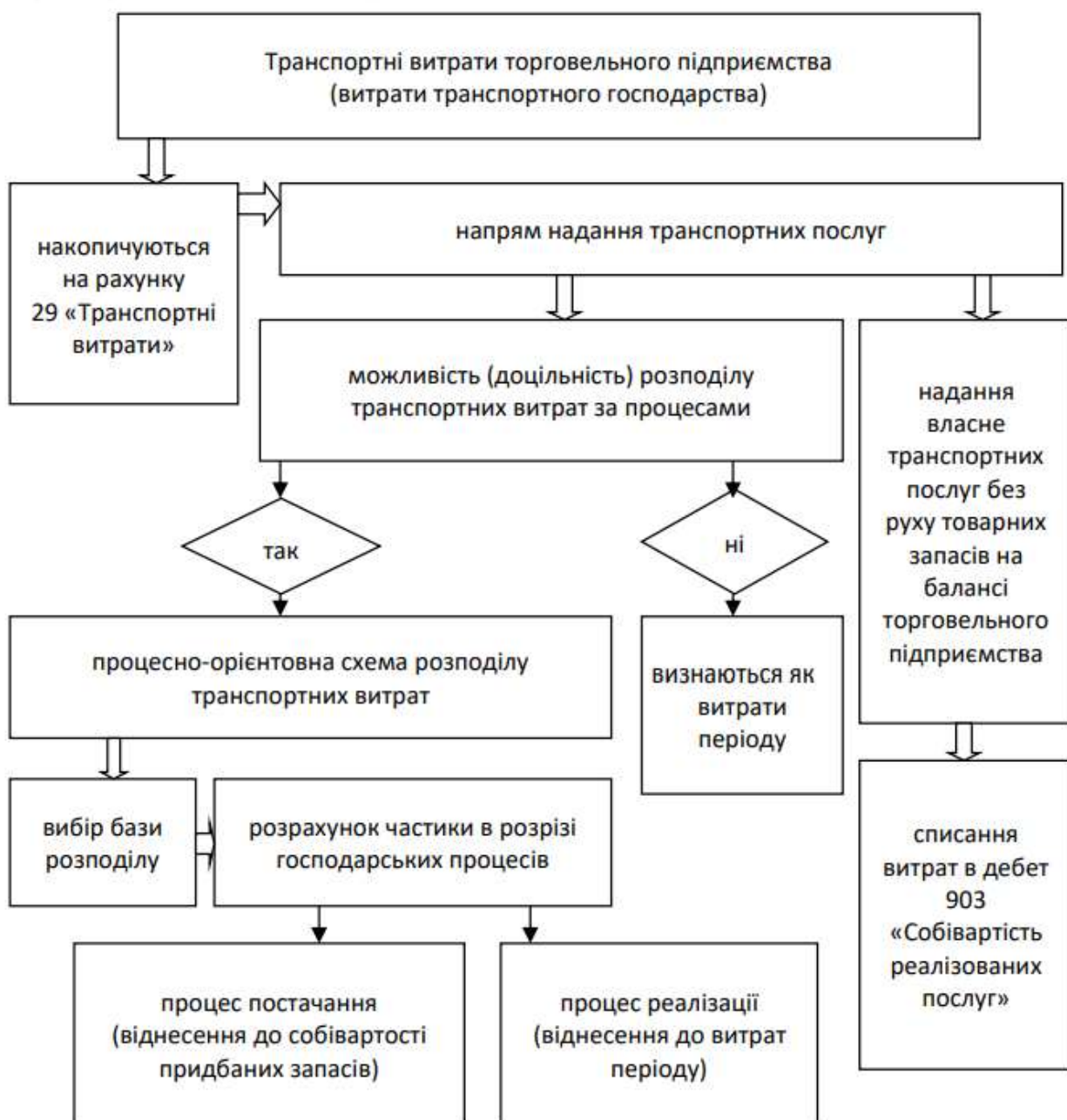

Рис. 3.6. Алгоритм накопичення та розподілу транспортних витрат

Джерело: складено за даними [34, с 163]

Задля досягнення стратегічних завдань оптимального співвідношення отриманих доходів та понесених витрат за товарними операціями підприємству ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» слід впровадити у свою діяльність окремий підрозділ чи функцію внутрішнього аудиту.

Формування власної структури внутрішнього аудиту має свої переваги, оскільки в керівництва є постійна можливість моніторити обсяги діяльності, отримані доходи, показники, що обумовлюють їх динаміку і, відповідно, на підставі виявлених проблемних місць коригувати свої поточні плани. Керівництво може задіяти таких фахівців в будь-який момент та розширити їм спектр завдань, наприклад, в частині аудиту факторного аналізу доходів від основної діяльності. Крім того внутрішні робітники краще розуміються на діяльності свого бізнесу та набуті знання і досвід можуть надалі реалізовувати на своєму підприємстві.

Для практичної реалізації визначеного механізму необхідно сформувані відповідні внутрішні нормативи, визначитися з плановими та робочими документами з проведення внутрішнього аудиту доходів підприємства

Для підтримки розвитку вітчизняних підприємств малого бізнесу в умовах євроінтеграції необхідно передбачити механізм реалізації обліку витрат за МСФЗ, уніфікувати облікові реєстри з можливістю їх застосування для потреб контролю та форм звітності для прийняття ефективних управлінських рішень.

Визначаючи організаційно-методологічні засади проведення на підприємстві внутрішнього аудиту доцільно враховувати, що дохід є об'єктом в системах фінансового, податкового та управлінського обліку. Пропонуємо використовувати розроблену методику внутрішнього аудиту доходів в розрізі трьох основних етапів та в межах системи видів обліку в частині таких складових як: об'єкти обліку, джерела інформації, послідовність здійснення процедур та методичних прийомів (рис. 3.7)

Проведення внутрішнього аудиту доходів не лише в частині фінансового обліку, а і податкового та управлінського дасть змогу оптимізувати податкові розрахунки, уникнути або максимально знизити податкові ризики, знизити вплив наявних «парадоксів прибутку», зокрема, в частині коли є доходи, проте відсутні позитивні потоки.

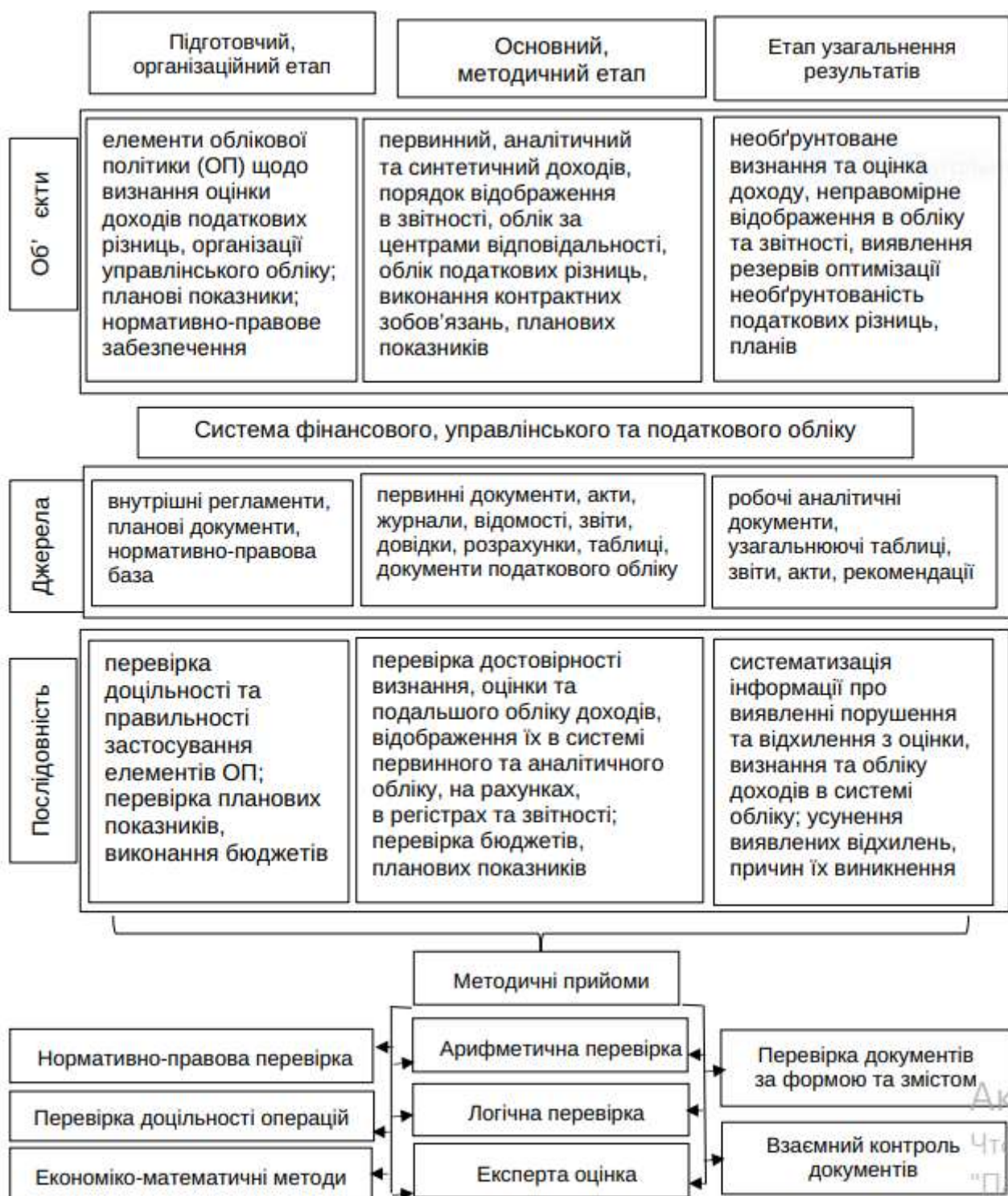

Рис. 3.7. Методика внутрішнього аудиту доходів підприємства

Джерело: складено за даними [33]

На організаційно-підготовчого етапі досить важливо сформулювати якісну програму внутрішнього аудиту, визначити план внутрішнього аудиту доходів який містить перелік аудиторських процедур, джерела та методичні прийоми.

У контексті удосконалення аналізу доходів підприємства, серед яких, як нами було визначено, основну долю має чистий дохід від продажів товарних запасів, підприємство доцільно рекомендувати концепцію прогнозування потенціалу стратегічного розвитку.

Цікавою є запропонована Кубіній Н.Ю., Данайканич О.В., Кубіній В.В. методика аналізу доходів у стратегічній перспективі розвитку підприємств. Авторами вбачається, що як заряд потенціалу стратегічного розвитку підприємства дохід аналізується за допомогою:

1. Побудови рівняння регресії на основі кореляційного аналізу та екстраполяції в майбутнє. 2. Визначення потенціалу майбутнього розвитку (P), який розраховується шляхом ділення потенціальної енергії підприємства (M) на заряд (D):

$$P = M / D \quad (3.1)$$

де M – ринковий потенціал (можливості для підприємства щодо нарощування обсягів реалізації продукції та послуг);

D – дохід підприємства як заряд для майбутніх економічних дій.

Виходячи з наведеного рівняння, майбутній дохід (заряд потенціалу розвитку підприємства) буде залежати від сили потенціалу (P), що склалася на даний період часу та ринкових можливостей в певний наступний період

$$D = M / P \quad (3.2)$$

Потенціал може бути реалізований, якщо керівництво підприємства знайде шляхи підвищення обсягів доходу підприємства, серед яких слід виокремити наступні: «розвиток маркетингової активності; формування NETWORKING – мережі співпраці з контрагентами; впровадження стратегічного управління підприємством; впровадження інноваційної культури, спрямованої на розвиток підприємства; використання можливостей диверсифікації; впровадження «lean production»»

За результатами дослідження Фонду Фрідріха Наумана «За Свободу» малі та середні підприємства в Україні можна розділити на п'ять груп [31]:

1) бізнес для прожитку (Subsistence businesses) - самозайняті підприємці та мікропідприємства, єдиною метою яких є генерування доходу, достатнього лише для особистого проживання власників бізнесу;

2) фрілансери (Freelancers) - самозайняті люди, діяльність яких має немасштабовану бізнес-модель: журналісти, письменники, вчені, дизайнери, фотографи тощо;

3) «застрягли» компанії (Stuck-in-the middle companies) - підприємства, які мають масштабовану бізнес-модель, але не зростають через брак бажання або через бар'єри, які перешкоджають, наприклад, компанії-виробники, торгові компанії, підприємства сфери послуг тощо;

4) інноваційні зростаючі компанії (Innovative growing companies) - підприємства, які мають масштабовану бізнес-модель (використовують ринкові, продуктові або виробничі інновації), щоб зростати та масштабувати бізнес;

5) псевдосамозайняті (Pseudo self-employed) - люди, які мають правової статус «самозайнятих», але насправді не виступають в якості підприємців:

Саме для груп 3 та 4 – «застрягли» компанії та інноваційні зростаючі компанії – використання досвіду незалежних аудиторів щодо вирішення стратегічних проблем розвитку є найбільш доцільним.

Вистояти у важкі часи й пережити економічні спади підприємствам допомагають конкретно визначені цілі, чіткий план дій і бізнес-стратегія. Крім опанування нових вершин, для представників малого бізнесу надважливо визначити перспективні напрямки, створити репутацію, образ та авторитет компанії серед споживачів та конкурентів. Дії компанії повинні відповідати стратегічним цілям, підтримувати й доповнювати одна одну. Не лише в ланцюжку «тип продукту → цільова група → ціна → метод поширення» кожен крок має бути логічним і послідовним. Узгодженість має бути присутня і в уявленнях про глобальну бізнес-ідею всіх партнерів.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження, здійсненого під час написання кваліфікаційної роботи, відповідно до поставлених завдань з вирішення теоретико-методичних та практичних аспектів формування доходів та витрат в системі обліку та оподаткування торговельних підприємств малого бізнесу отримано наступні результати.

1. Доходи та витрати торговельних підприємств є визначальними категоріями для забезпечення їх конкурентних позицій та зростання рівня конкурентоспроможності в ринковій економіці. При оптимальному співвідношенні якості продукції (товарів) та оптимальних витратах торговельні компанії, отримуючи більший дохід, забезпечують більш високий рівень ефективності та ділової активності. В обліковому контексті доходи – це збільшення економічних вигод підприємства, які отримують при певному ресурсному потенціалі та його використанні. У загальному визначенні з точки зору облікового підходу під витратами розуміють зменшення економічних вигід унаслідок вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками)

2. Критеріальність віднесення суб'єктів підприємництва до малого бізнесу з метою формування облікової інформації та складання фінансової звітності регламентована на законодавчому рівні і дає можливість вибору як форми бухгалтерського обліку так і системи оподаткування. Підприємства малого бізнесу мають значну специфіку в організації обліку та альтернативність у виборі системи оподаткування. При обліку доходів та витрат можуть бути застосовані як загальний так і спрощений план рахунків, а також реєстри обліку за загальною журнально-ордерною формою, простою та спрощеною формою обліку. Також може бути застосована спрощена форма обліку без застосування подвійного запису для суб'єктів малого підприємництва, які мають право ведення спрощеного обліку доходів та витрат без реєстрації платниками ПДВ.

3. Визнання доходів та витрат в обліку та фінансової звітності регламентовано основними принципами відповідно до діючого національного законодавства, яким передбачено, що задля систематизації в обліковій системі доходи і витрати відображуються за принципом відповідності та нарахування, тобто незалежно від моменту отримання чи витрачання грошових коштів. Отримані доходи та понесені витрати, які систематизовано на рахунках обліку надалі відображуються у формах фінансової звітності, які передбачені для підприємств малого бізнесу та суб'єктів мікропідприємництва, та включаються до бази оподаткування податком на прибуток при застосуванні загальної системи оподаткування. За спрощеною системою оподаткування дохід визначається за «касовим методом», тобто на дату надходження грошей, а не на дату відвантаження товарів (це не відповідає принципу нарахування). Лише активи, що надійшли безоплатно, та списання кредиторської заборгованості визнаються доходом відповідно до вимог НП(С)БО. Відтак, сума отриманих доходів, що зазначена у фінансовій суб'єкта малого бізнесу (як при загальній так і при спрощеній системі оподаткування), буде співпадати з Декларацією з податку на прибуток та кардинально відрізнятись від суми доходу, як зазначена у декларації з єдиного податку.

4. Впровадження торговельної діяльності ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» спрямовано на задоволення споживчого попиту продовольчими товарами такими як слабоалкогольні та безалкогольні напої, мінеральна вода фруктових соках. Підприємство надає транспортно-експедиційні послуги у сфері логістики та виступає офіційним дистриб'ютором виробників зазначених товарів. Починаючи з 2020 року та у період воєнного 2022 року ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» динамічно нарощує обсяги продажів. Так чистий дохід від реалізації у 2022 році становив більш ніж пів мільярда гривень – а саме товарооборот у сумі 515,9 млн грн. Значно зросла й собівартість реалізованих товарів. Все це зумовило падіння абсолютних показників прибутковості операційної діяльності підприємства. Операційний прибуток зменшився з 1,8 млн грн у 2020 році до 0,3 млн грн. у 2022 році. Зниження абсолютних показників

фінансового результату спричинило зменшення відносних показників рентабельності. Показники фінансової стійкості компанії ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» мають дуже значні тенденції до зростання, що обумовлено зростанням власного капіталу та зменшенням поточних зобов'язань підприємства, тобто його діяльність фінансується в основному за рахунок власних джерел, сформованих за рахунок внесків засновників та отриманого прибутку, який у свою чергу створений за рахунок отриманих доходів від торговельної діяльності у співставленні з понесеними витратами.

5. Доходи та витрати від впровадження торговельної діяльності в системі обліку формуються за відповідними рахунками та регістрами обліку, знаходять своє відображення у шахматній відомості та систематизуються у скороченій формі фінансової звітності 2-м «Звіт про фінансові результати» суб'єкта малого підприємництва ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС». Для узагальнення в обліковій системі доходи та витрати систематизуються на загальноприйнятих рахунках обліку на підставі первинних документів. На підприємстві ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» основним первинним документом на відвантаження товарів є видаткові накладні. Як підприємство, що має статус платника ПДВ, виписує та реєструє в ЄРПН податкову накладну та передає її покупцеві товарів. Для підтвердження факту надання транспортно-експедиторських послуг складається Акт надання послуг. Як недолі визначено, що в обліковій політиці підприємства взагалі відсутня інформація щодо визнання доходів та витрат від реалізації товарів, робіт та послуг.

6. За результатами проведеного аналізу формування доходів та витрат встановлено, що підприємницькі доходи сформовано майже на 100% за рахунок доходів від торгових операцій. Серед витрат, крім собівартості реалізації, мають місце витрати адміністративного та логістичного характеру, а також фінансові витрати у вигляді сплачених відсотків за короткостроковими кредитами. Що стосується витрат торговельної діяльності, то тут на протязі аналізованого періоду відбулися деякі зміни у їх структурі. Так, доля собівартості реалізованих товарів та наданих послуг зменшилася з 94,1% у 2019 році до 89,8% у 2022 році.

Зросла доля інших операційних витрат, у складі яких за статтею скороченої форми 2-м враховуються адміністративні, збутові та інші операційні витрати. Отже, розуміючи даний алгоритм, можемо зазначити, що зростання відбулося саме за логістичними витратами підприємства. Найбільшого зростання обсяги продажів, розраховані ланцюговим методом, у вартісному виразі зазнали у 2022 році порівняно із 2021 роком. Собівартість реалізованих товарів, логістичних та експедиційних послуг також набула значного зростання саме у 2022 році порівняно із попереднім 2021 роком. Спостерігається зменшення частки маржинального прибутку у чистому доході від реалізації, а також зменшуються постійні витрати, проте значно зростає критична точка обсягів продажів, що є негативним моментом у торговельній діяльності підприємства. Підтвердженням цього є щорічне зменшення запасу фінансової стійкості підприємства та отриманого прибутку від реалізації товарів.

7. Контроль у частині обліку доходів та витрат має за мету встановлення об'єктивної істини щодо повноти та своєчасності відображення первинних даних у зведених документах і облікових регістрах, правильності ведення обліку доходів і фінансових результатів та його відповідності прийнятій обліковій політиці, достовірності відображення доходів і визначення фінансових результатів діяльності у звітності. Слід зазначити, що на підприємстві відсутній відділ внутрішнього контролю. Відповідно до чинного законодавства на підприємстві створюється інвентаризаційна комісія, яка проводить інвентаризацію наявних товарних запасів та відображує розбіжності між їх фактичною наявністю та даними бухгалтерського обліку.

8. На основі проведених досліджень у сфері обліку доходів та витрат, можна виокремити такі недоліки, які мають місце на підприємстві: відсутність у наказі про облікову політику розділів щодо формування облікової інформації про доходи та витрати торговельної діяльності у частині умов їх визнання, деталізації доходів та витрат за видами діяльності підприємства потреба змін у будові регістрів аналітичного обліку доходів та витрат, пов'язаних із реалізацією товарів та надання експедиційних послуг

9. З метою поліпшення обліково-інформаційного забезпечення формування доходів та витрат необхідним є зазначення в обліковій політиці основних елементів щодо порядку визнання доходів від реалізації товарів та реалізації транспортно-експедиторських послуг. В робочому плані рахунків передбачити субрахунки та аналітичні рахунки щодо систематизації доходів і витрат від основної діяльності в частині реалізації товарів за окремими їх видами (продовольчі та непродовольчі товари), окремими покупцями регіонального спрямування, окремими сферами (на митній території України та у митному режимі експорту). Така аналітична деталізація дозволить визначати маржинальність торговельних операцій, фінансову тривалість компанії за окремими напрямки та приймати управлінські рішення щодо визначення більш прибуткових сфер торговельної діяльності. Задля досягнення стратегічних завдань оптимального співвідношення отриманих доходів та понесених витрат за товарними операціями підприємству ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» слід впровадити у свою діяльність окремий підрозділ чи функцію внутрішнього аудиту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багрій Н., Тувончук О. Облік фінансових результатів діяльності суб'єктів малого підприємництва та шляхи його вдосконалення. *Молодий вчений*, 2019. № 3 (67). С. 413-418. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-3-67-89>
2. Банера Н.П., Гелей Л.О. Фінансова звітність суб'єктів малого підприємництва: оцінка та шляхи підвищення інформативності показників. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2021. №1 (71). С. 55-62. URL: DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2021-71-10>
3. Бачо Р.Й., Пойда-Носик Н.Н., Потокі Г.Ф. Перспективні напрямки реформування системи місцевого оподаткування України. *Економіка і суспільство*. 2021. Випуск 30. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-4>
4. Бикова Анна. Скорочена фінзвітність: хто складає за 2022 рік? URL: news.dtki.ua/accounting/reposts/81305-skorocena-finzvitrnist-xto-skladaje-za-2022-rik
5. Безверхий К. В., Юрченко О. А. Спеціальний режим оподаткування для суб'єктів господарювання під час війни: нові правила обліку та звітування *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". - 2022. №6. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16526889869193>. Pdf*
6. Белозерцев В. С., Гринько І. С. Облік доходів на торговельних підприємствах. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8421> (дата звернення: 25.04.2023). DOI: [10.32702/2307-2105-2020.12.91](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.91)
7. Блонська В.І. Стратегія управління доходами торговельного підприємства в умовах розвитку ринкових відносин. *Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць*. Львів : РВВ НЛТУ України. 2008. Вип. 18.6. С. 117-123.

8. Бойко Т.Ю. Особливості інформаційного забезпечення формування фінансових результатів підприємствами малого бізнесу сфери послуг. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 33. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/915>

9. Вовк В.М., Кирдей Ю.О. Особливості аналізу фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва. *Вісник НУБГП Серія «Економічні науки»*. 2018. Випуск 3(83). С. 40-49. URL: <http://dx.doi.org/10.31713/ve320184>

10. Гаврилко Т.О., Сафонова Т.І. Транспортно-експедиторські послуги: чинники впливу на напрямки підвищення якості. *Проблеми підвищення інфраструктури*. 2021. № 29. С. 111-117.

11. Гевлич Л.Л., Гевлич І.Г. Використання аудиту як напрямку підвищення ефективності малого бізнесу. *Фінанси, облік, банки*. 2016. № 1(21). С. 60-68.

12. Григоренко О.С. Принципи бухгалтерського обліку: модифікація в умовах глобальних змін. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Випуск 29. С. 103-107

13. Гришук С.В., Коротаєва І.Р., Любченко В.С. Внутрішньогосподарський контроль: особливості, проблеми та шляхи їх вирішення. *Інфраструктура ринку*. 2019. Випуск 30. С. 495-501.

14. Губіна І. Ключові питання документообороту та звітності ЮО ЄП [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https:// storage.7eminar.ua/content/record/2790/Prezentatsiia_do_u6_Kliuchovi_pytannia.pdf](chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://storage.7eminar.ua/content/record/2790/Prezentatsiia_do_u6_Kliuchovi_pytannia.pdf)

15. Добрунік Т.П. Оподаткування малого бізнесу в Україні: реалії сьогодення та перспективи. *Причорноморські економічні студії*. 2022. Випуск 76. С. 235-244.

16. Добрунік Т.П. Податкове стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу: сучасні реалії та перспективи. *Modern research in world science : Proceedings of the 1st International scientific and practical conference. SPC "Sci-conf.com.ua"*. Lviv (April 17-19, 2022) , Ukraine. 2022. Pp 1121-1127

17. Довбуш А.В., Дивидовська Г.І. Особливості організації обліку на підприємствах малого бізнесу. 2020. *Інноваційна економіка*. № 5-6 (84). С. 162-166.

18. Іщенко Н. А. Фінансові результати діяльності малих підприємств та особливості їх формування. *Бізнес Інформ*. 2020. №5. С. 388–393. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-388-393>

19. Ковова І. С., Семенова С. М. Обліково-аналітичне забезпечення контролю витрат малих підприємств в умовах євроінтеграції. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 11. С. 353-358. : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apre_2015_11_43

20. Кубіній Н.Ю., Данайканич О.В., Кубіній В.В. Методичні аспекти аналізу доходу підприємства. *Науковий вісник Ужгородського Університету. Серія Економіка*. 2020. Випуск 1 (55). С. 97-102.

21. Козаченко Г. В. Управління затратами підприємства: монографія / Г. В. Козаченко, Ю. С. Погорелов, Л. Ю Хлап'юнов, Г. А. Макухін. – Київ : Лібра, 2007. 320 с.

22. Корж А. Визначення витрат та доходів при зміні системи оподаткування <https://unifinance.ua/viznachennya-vitrat-ta-dohodiv-pri-zmini-sistemi-opodatkuvannya>

23. Левицька С. О. Антонюк О. Р., Осадча О.О. Облік і звітність суб'єктів малого підприємництва: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів спеціальності “Облік і оподаткування” Рівне : ПП «Формат – А», 2020. 200 с.

24. Лугівська О.П., Лугівська Л.А. особливості управління витратами обігу торговельного підприємства в умовах трансформаційних процесів. *Науковий вісник полтавського університету економіки і торгівлі*. 2014. № 4 (66). С. 54- 59 <http://www.journal.puet.edu.ua/index.php/nven/article /view/1738/1790>

25. Медвідь Л.Г., Воронко Р.М., Редченко К.І. Класифікація логістичних витрат торговельних підприємств у підсистемі управлінського обліку. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. № 70, 2022

26. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р № 433 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text>

27. Методичні рекомендації із застосування реєстрів бухгалтерського обліку : затверд. наказом МФУ від 29.12.2000 р. № 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0356201-00#Text>

28. Методичні рекомендації із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами : затверд. наказом МФУ від 25.06.2003 р. № 422. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0422201-03#>

29. Методичні рекомендації із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами : затверд. наказом МФУ від 15.06.2011 р. № 720. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0720201-11#Text>

30. Національні стандарти (положення) бухгалтерського обліку <https://interbuh.com.ua/ua/documents/onemanuals/35131>

31. На шляху до сучасної державної політики у сфері малого та середнього бізнесу в Україні: дослідження Фонду Фрідріха Наумана «За Свободу». <http://fnst.org/sites/default/files/uploads/2016/08/01/smeinukraineukrfinal.pdf>

32. НП(С)БО 25 – сфера застосування. Спрощений облік і план рахунків. chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglclefindmkaj/https://storage.7eminar.ua/content/finelf_record/2225/m9/kurs_GB_2_0_M9_les1.pdf

33. Овчарова Н.В., Горбань П.М. Внутрішній аудит доходів підприємства: організаційно-методичні засади. *Економіка та суспільство*, 2022. № 43. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-20>

34. Овчарова Н.В., Кравченко О.В., Устик Є.С. Транспортні витрати торговельного підприємства: особливості обліку. *Modern Economics*. 2020. № 21(2020). С. 160-165. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V21\(2020\)-25](https://doi.org/10.31521/modecon.V21(2020)-25).

35. Орлова К.Є. Управління бізнесом: підручник. – Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка». 2019. 319 с.

36. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом

Міністерства фінансів України від 30.11.99 № 291 зі змінами та доповненнями URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

37. Подмешальська Ю.В., Прокопенко А.Ю. Удосконалення обліку та аудиту доходів від реалізації готової продукції в умовах використання інформаційних систем та технологій. *Агросвіт*. 2021. № 1-2. С. 71-81.

38. Податковий Кодекс України від 02.12.10 № 2755-VI зі змінами та доповненнями URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

39. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.99 № 996-XIV зі змінами та доповненнями URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

40. Про затвердження спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств: Наказ МФУ від 09.04.2001 № 186 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0389-01#Text>

41. Пушкар І.В., Ніколаєва Г.А. Напрями удосконалення обліку фінансових результатів на торговельному підприємстві: методичний аспект. 2021. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 22. С. 78-82.

42. Ратинський В. Бухгалтерський облік і аналіз: перспективи для малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-18>

43. Сатир Л. М., Кепко В. М., Новікова В. В., Непочатенко А. В. Управління стратегічними змінами як складова аналітичного забезпечення прогнозування фінансових результатів підприємств малого і середнього бізнесу. *Економіка та держава*. 2021. № 9. С. 38–44. DOI: [10.32702/2306-6806.2021.9.38](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.9.38)

44. Стрілець В.Ю. Забезпечення розвитку малих підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Полтава: ПУЕТ. 2019. 457 с.

45. Травін В. В., Камінська Т. Принцип нарахування та відповідності доходів і витрат у системі бухгалтерського обліку *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2017. № 4. С. 56-59.

46. ТОВ «ФОРТ-БІР-ПЛЮС» Офіційний сайт. Система аналітики відкритих даних <https://clarity-project.info/edr/38111769/finances?current>

47. Турчина С.Г., Дашутіна Л.О. Управління ефективністю діяльності підприємств малого бізнесу. *Інфраструктура ринку*. 2021. Випуск 53. С. 91-97.

48. Фінансова звітність – 2022: останні зміни, строки подання, склад звітності у залежності від категорії підприємств, або групи, відповідальність. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://storage.7eminar.ua/content/finelf_record/2788/ot/Prezentatsiia_OP.pdf

49. Хоча Н.В. Бюджетування діяльності малих підприємств України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. Том 30 (69). №2, С. 249-254.

50. Чернікова І.Б., Полулях А.М. Проблемні аспекти організації обліку доходів та витрат. *Інфраструктура ринку*. 2020. Випуск 43. С. 466-470.

51. Шмигель О.Є. Особливості розроблення облікової політики торговельних підприємств. *Інноваційна економіка*. 2021. № 3-4 (87). С. 159-163.

52. Яворська Т.І., Соболевська О.О. Теоретичні аспекти сутності доходів та їх класифікація. Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки) 2020. №2(42). С. 101-107

53. Яцух О.О., Захарова Н.Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління* 2018. Том 29 (68). № 3. С. 173-180

ДОДАТКИ